

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Grega Korošec

**John Lennon proti ameriški vladi skozi teorijo ideologije po
Althusserju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Grega Korošec

Mentor: izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

**John Lennon proti ameriški vladi skozi teorijo ideologije po
Althusserju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

JOHN LENNON PROTI AMERIŠKI VLADI SKOZI TEORIJU IDEOLOGIJE PO ALTHUSSERJU

Vsaka ideologija ima formalno enako strukturo. S svojimi praksami in rituali predstavlja specifično ideološko produkcijo. Obrača se na individuume in jih spreminja v subjekte. Althusserjeva strukturalistična filozofija ideologije nam služi kot temeljni teoretski okvir. V diplomskem delu skozi njegovo dialektiko vrednotimo ideologijo političnega aktivizma Johna Lennona. Kronološko sistematiziramo prakso revolucionarnega posameznika, ki je nasprotoval in javno obsojal militaristično politiko v ZDA na prehodu iz 60. v 70. leta. Prav tako opredelimo posamezna družbena gibanja tistega časa, s katerimi je Lennon sodeloval pri širjenju svoje mirovniške ideologije. Prikažemo, kako ključna figura sveta pop kulture s pomočjo aktivističnih ideoloških praks vpliva na interpelacijo širše množice individuumov v mirovniške subjekte in s tem vpliva na politične razmere v času predvolilnega boja. S svojo javno držo Lennon sproži odziv oblasti. Država v končni instanci pri zatiranju nasprotujoče ideologije uporabi represivne organe. Politična elita s predsednikom Nixonom na čelu se je z mehanizmi zastraševanja, nadzora, cenzure, izsiljevanja in prirejanjem veljavnih pravnih pravil borila proti "hrupnim" političnim nasprotnikom tistega časa. Te ugotovitve podajamo preko analize in vrednotenja opusa, ki ga je zapustil John Lennon.

Ključne besede: ideologija, politični aktivizem, družbena gibanja, represija oblasti

JOHN LENNON AGAINST THE AMERICAN GOVERNMENT THROUGH THE THEORY OF IDEOLOGY ACCORDING TO ALTHUSSER

Each ideology has formally identical structures. With its practices and rituals it represents a specific ideological production. It turns to individuals and changes them into subjects. Althusser's structuralistic philosophy of ideology serves as a basic theoretical frame. Within the diploma work we value the ideology of political activism of John Lennon through the thoughts of Althusser. We chronologically systemize the practice of the revolutionary individual, who opposed and openly condemned the militaristic policy of the USA during the 60th-ies into the 70th-ies transition. We also determine the specific social movements of the time with which Lennon co-operated while spreading his "peace ideology". We show how a key figure from the world of pop culture, with the help of ideological practice, influenced the interpellation of multiple individuals into peace subjects and with it affected the political conditions during the preliminary election struggle. With his public stance Lennon caused the government to react, which in its final instance to suppress the opposing ideology used repressive means. The political elite, with President Nixon in the lead, used mechanisms of fear, control, censorship, extortion and by changing established legal rules to fight against the "noisy" political adversaries of the time. These findings we present by analyzing and evaluating the opus left by John Lennon.

Key words: ideology, political activism, social movements, repression of the authority

KAZALO

1 UVODNI DEL	5
1.1 Opredelitev predmeta raziskovanja	5
1.2 Namen in cilj	6
1.3 Raziskovalno vprašanje	7
1.4 Metodološki načrt	7
1.5 Struktura diplomskega dela	8
2 OPREDELITEV POJMOV	9
2.1 Družbena gibanja	9
2.1.1 Značilnosti in akterji družbenih gibanj	9
2.1.2 Ideologija družbenih gibanj	10
2.2 Državljanjska neposlušnost	10
2.3 Načela revolucije	11
2.4 Protesti kot mehanizmi revolucije	12
3 TEORETIČNA IZHODIŠČA	13
3.1 Althusser in ideologija	13
3.2 O ideoloških in represivnih aparatih države	14
3.3 Reprodukcijska produkcija	14
3.4 Interpelacija individuum v subjekt	15
3.5 Tehnokratska ideologija ameriške družbe	16
3.6 Nastanek nove ideologije	17
3.6.1 Tradicija pobude	18
3.7 Nova levica	19
3.8 Kontrakultura	20
3.8.1 Kritika kontrakulture	21
3.8.2 Sodobni anarhizem	21
3.9 Mirovništvo	22
3.9.1 Konstruktivni mir	23
3.9.2 Mirovništvo in revolucija	24
3.9.3 Pogoji za mirovništvo	24
3.9.4 Kritika mirovništva	25
3.10 Družbena gibanja v ZDA v 60. in 70. letih 20. st.	25
3.10.1 Študentska gibanja	25
3.10.2 Črni panterji	26
3.10.3 Yippies	28
4 ANALITIČNI DEL	29
4.1 Biografski presek	29
4.2 Mirovništvo in politični aktivizem Johna Lennona skozi ideologijo po Althusserju	30
4.2.1 Leto 1966	30
4.2.2 Leto 1967	32
4.2.3 Leto 1968	33
4.2.4 Leto 1969	35
4.2.5 Leto 1970	38
4.2.6 Leto 1971	39
4.2.7 Leto 1972	42
4.2.8 Leto 1973	46
4.2.9 Leto 1974	46
4.2.10 Leto 1976	46
4.2.11 Smrt kot medijski dogodek	46
5 SKLEPNI DEL	48
5.1 Politika deportacije v ZDA in Lennonov primer v luči sedanjosti	48
5.2 Zaključek: glasba mirovništva proti hrupu oblasti	50
6 LITERATURA	54

1 UVODNI DEL

1.1 Opredelitev predmeta raziskovanja

Širše področje našega raziskovanja obsega revolucionarna leta in družbeno-politične premike v ZDA v 60. in 70. letih 20. stoletja. Družbena gibanja, ki so v začetku 20. st. vzniknila v državi, so se razširila v raznolike organizacije s skupnimi idejami: zavzemanje za pravice državljanov, boj proti rasizmu, proti cenzuri, svoboda govora, mišljenja ...

Krepitev gverilskega gibanja vietkong, ki je obvladovalo velik del Južnega Vietnama in ga je podpiral komunistični Severni Vietnam, je po incidentu v Tonkingškem zalivu leta 1964 povzročil izbruh vietnamske vojne. ZDA so že leta 1959 vstopile v vietnamski konflikt s podporo Franciji in Južnemu Vietnamu v dobri veri zaščite južnega dela države pred komunističnim severom. Nihče se ni zavedal, da bo krvava vojna, v kateri je umrlo več kot 50.000 ameriških vojakov in okoli 2 milijona Vietnamcev, trajala do leta 1975 (Wikipedia 2009a).

Posledice, ki jih je vojna pustila na domačih tleh, so bile katastrofalne. Ljudje so postajali nezadovoljni. Družbena gibanja so začela delovati proti vojni, taki sta bili npr. *Students for a Democratic Society* in *Black Panthers*. Nastala je *kontrakultura*, ki je nasprotovala vladni militaristični politiki. Množični protesti v ZDA so odmevali po vsem svetu in spodbudili gibanja ter posameznike v drugih državah k reakciji. S tem preidemo na ožje področje našega raziskovanja. Radikalni posamezniki so na različne načine kljubovali sistemu in avtoriteti. Na različne načine so ustvarjali "hrup". Nekateri so protest izražali z glasbo. John Lennon ni bil pri tem edini, bil pa je eden redkih glasbenikov in političnih aktivistov, ki je ideje mirovništva predstavljal radikalno, revolucionarno in samosvoje.

Atalli pravi, da se v svetu ne zgodi nič bistvenega, ne da bi se pri tem pojavil hrup: hrup dela, praznovanja, življenja, upora, revolucije, besa, obupa ... Med različnimi zvoki je glasba najmanj tako starodaven izum kot govorica (2008, 11).

Kot vse človeške dejavnosti je bila tudi glasba in znotraj nje besedilna in idejna sporočilnost del imperijev ali religioznih praks. Mnogi filozofi so razmišljali o njej. Jean-Jacques Rousseau je v svojem Eseju o izvoru jezikov zapisal: "Naj torej raziskujemo izvor različnih umetnosti ali pa opazujemo prve npravni, v obeh primerih vidimo, da se v svojem počelu vse nanaša na sredstva za zagotovitev preživetja" (Rousseau 1999, 39).

Za Marxa je bila glasba "ogledalo stvarnosti", Nietzsche jo je razumel kot "besedo resnice", ki mu je predstavljala "dionizično ogledalo sveta". Glasba se je razvijala vzporedno s človeško družbo, z njo se je strukturirala in tudi spreminjala. Glasba ni zgolj estetika nekega časa, skozi

njo se zasliši to, kar bo kasneje postalo vidno in določilo red stvari. Lahko presega vsakdanjost in napoveduje prihodnost (Attali 2008, 12).

Tako kot sta Bach in Mozart nevede sanjala o harmoniji nastajajočega meščanstva, delovanju dvorov ali bedi in negodovanju ljudstev tistega časa, so umetniki, kot so Bob Marley, Janis Joplin, John Lennon, Bob Dylan in Jimi Hendrix, skozi glasbo povedali več o sanjah, svobodi in dogajanju v 60. in 70. letih kot marsikatera znanstvena teorija. Tako kot sta free jazz in kasneje črnski rap naznanila izbruh hitrega urbanega načina življenja v sodobnih mestih in z njim povezanega nasilja in rasizma, je John Lennon svoje ideje o prenehanju vojn, represije in sovraštva, o miru, strpnosti, ljubezni in sožitju med ljudmi, izrazil v pesmih *Give Peace A Chance*, *All You Need Is Love*, *Power To The People*, *Imagine...*

Vse bi seveda bilo drugače, če se Lennon s svojo umetnostjo in mirovništvom ne bi direktno opredelil. Proti sistemu v ZDA, proti vladi, proti njeni politiki, proti predsedniku Nixonu. Tudi to seveda ne bi bilo nič posebnega, verjetno ne bi sprožilo burnega odziva oblasti, če Lennon ne bi bil ena najpopularnejših "pop ikon" tistega časa, če ne bi bil del najpopularnejše glasbene skupine tistega časa, če ljudje ne bi upoštevali njegovega mnenja. Lennon je javno pozival množice k uporu, demonstracijam in revoluciji. Bil je glasbenik in politični aktivist. Njegova dejanja so v času kolektivne paranoje ameriške administracije in še posebej predsednika Nixona sprožila načrt o prisilni deportaciji iz države in prisilnem utišanju njegovega »hrupa« in propagande. V državi, ki sloni na demokratičnih idealih, kot sta svoboda mišljenja in izražanja, ki v Vietnam, Kambodžo, Afganistan, Irak in ostale države 3. sveta širi ideje o demokraciji in njenih idealih.

1.2 Namen in cilj

Temeljni cilj diplomske naloge je ugotoviti, ali lahko posameznik, ideološki subjekt, ki nasprotuje obstoječemu političnemu sistemu in ideologiji oblasti, vpliva na družbene in politične spremembe; ali lahko torej posameznik v demokratični državi, kot so ZDA, z ideologijo, ki nasprotuje vladi, doseže njen odstop ali spremembo političnih stališč vladajočih. Predstavili bomo Althusserjevo filozofijo ideologije in skozi njene temeljne distinkcije vrednotili prakso revolucionarnega posameznika v nasprotju z ideologijo državnega stroja. Kot poseben element bomo vpeljali ločitev ideoloških aparatov države od represivnih, ki jih bomo vrednotili skozi Althusserjevo dialektiko. To razlikovanje bo predstavljalo osnovo, s katero bomo poskušali odgovoriti na raziskovalno vprašanje.

V našem primeru želimo prikazati in utemeljiti vpliv posameznika, ki v prvi vrsti ni politik, ampak aktivist, umetnik, glasbenik, na politične razmere v državi. Namen naloge bo vrednotenje reakcije oblasti na vpliv subjekta ... Torej vpliv "*pop ikone*" iz sveta zabave na politično dogajanje in reakcija oblasti v ZDA konca 60. in začetka 70. let prejšnjega stoletja skozi filozofijo strukturalizma Luis Althusserja.

1.3 Raziskovalno vprašanje

Rdeča nit, ki ji bomo v delu sledili, se bo nanašala na vprašanje uporabe represivnih ali ideoloških elementov oz. aparatov države pri zatiranju nasprotujoče ideologije. Prikazali bomo, katere metode in sredstva prisile je uporabljala ameriška administracija v času Nixonove vladavine v boju proti aktivizmu Johna Lennona. Skušali bomo pojasniti, zakaj se je v določenem trenutku aktiviral skoraj celoten vladajoči državni aparat.

V hipotezi bomo pozorni na dva pojma oz. dve izhodiščni ideologiji, ki ju bomo s pomočjo Althusserja razložili v nadaljevanju: na mirovniško ideologijo Johna Lennona in militaristično, tehnokratsko ideologijo takratne ameriške vlade; ideologija pop ikone v nasprotju z ideologijo države, natančneje, John Lennon proti ameriški administraciji. Ali je država, ki jo je vodil Richard Nixon s svojimi represivnimi organi, kot je FBI, izvajala cenzuro nad vsako nasprotujočo ideologijo? Relevantnost primera bomo prikazali tudi v sedanjosti.

1.4 Metodološki načrt

Metodološke tehnike, uporabljene med raziskavo:

Idealna kombinacija raziskovalnih metod v diplomskem delu je sestavljena iz kombinacije kvalitativnih in kvantitativne metode raziskovanja. Taka kombinacija povečuje veljavnost študije, saj se ti dve metodi medsebojno dopolnjujeta in dajeta drugačen vpogled v problem, kot bi to bilo le z uporabo ene metode (Majchrzak v Fink-Hafner 2002). Glede na to, da gre za neke vrste krajšo raziskavo in študijo primera, bomo uporabili opisne ali deskriptivne metode raziskovanja za odkrivanje vzročnih zvez in oblikovanje tipologij (Fink-Hafner 2002, 21).

Za širšo seznanitev s konceptom političnega aktivizma ter njegovim pomenom v svetu, predvsem v ZDA, bomo uporabili metodo analize sekundarnih virov, kot so: monografske publikacije, znanstvene revije, prispevki v zbornikih, opravljene raziskave, spletni naslovi in časopisni članki ter komentarji. Primarni viri, ki obstajajo o tej temo, so dokumenti, zapisi, odločbe, pisma s skupnim imenom *John Lennon: FBI Files*, ki so zbrani v knjigi *Gimme Some Truth: The John Lennon FBI Files*. Dokumenti so do leta 2006 veljali za državno skrivnost in javnosti niso bili razkriti. S pomočjo le-teh bomo lažje vrednotili aktivistično politiko Johna Lennona in odgovorili na naše raziskovalno vprašanje.

1.5 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo bo razdeljeno na štiri večja poglavja. V prvem delu smo opredelili temo raziskovanja, namen, cilj, ki ga bomo zasledovali, in glavno hipotezo. V drugem delu naloge bomo predstavili in razložili osnovne pojme. To so družbena gibanja, njihove značilnosti, ideologija, protesti kot mehanizmi revolucije in državljanska neposlušnost.

V tretjem, teoretičnem delu bomo opredelili ideologijo po Althusserju in natančno orisali interpelacijo individuuma v subjekt. Pri tem bomo izpostavili delitev državnih aparatov, s katerimi država ideologijo vzpostavlja, ohranja in širi. Althusserjeva filozofija nam bo služila kot osnovni teoretični okvir, iz katerega bomo izhajali pri vrednotenju aktivističnih politik. Z ideološkim konceptom bomo vrednotili specifična teoretična izhodišča *filozofije mirovništva* Aldous Huxleya, teorije *nove leveice*, *kontrakulture* in *sodobnega anarhizma*. Ta izhodišča nam bodo koristila pri razlagi in analizi opusa dejanj, ki ga je zapusti John Lennon.

V četrtem delu bomo ugotavljali in vrednotili represijo oblasti nad družbenimi gibanji in Johnom Lennonom kot političnim aktivistom. Pomembni dogodki bodo razvrščeni kronološko in vrednoteni skozi filozofijo Althusserja. V zaključku bomo prikazali obe ideologiji in na podlagi dognanj prikazali, kaj je s svojo politiko dosegel John Lennon in kakšna je bila reakcija oblasti. Temo bomo prenesli in osvetlili z lučjo sedanjosti in navedli nadaljnje predloge za raziskovanje.

2 OPREDELITEV POJMOV

2.1 Družbena gibanja

Pri družbenih gibanjih s političnimi cilji se pojavljajo nejasnosti. Tako kot pri politični stranki tudi pri družbenem gibanju ni enotne politološke opredelitve. Pravzaprav lahko govorimo o pluralizmu opredelitev, pri katerih je vselej viden avtomatski poudarek. Fink Hafnerjeva opredeli družbeno gibanje kot:

- posebno zvrst kolektivne akcije;
- sklop vedenj v družbenem sistemu, ki prekoračijo norme in institucionalna pravila političnega sistema;
- sklop vedenj, temelječ na konfliktu;
- družbeno skupino v akciji za ohranjanje ali spreminjanje obstoječe ureditve oziroma za prerazporejanje družbene moči;
- kolektivno akcijo za sprožanje ali preprečevanje družbenih sprememb;
- neinstitucionalizirano obliko udeležbe v politiki, ki poteka ob minimalni koordinaciji (Fink Hafner 2001, 23).

2.1.1 Značilnosti in akterji družbenih gibanj

Fink Hafnerjeva nadalje govori o značilnostih družbenih gibanj, ki jim ne pripisuje le neinstitucionaliziranosti, temveč tudi sorazmerno nestrukturiranost. Razmerja med udeleženci v družbenem gibanju po njenem mnenju potekajo horizontalno, kjer ni organizacijske hierarhije kot v institucijah, temveč se udeleženci razlikujejo po stopnji in kontinuiranosti svoje udeležbe pri delovanju gibanja. Intenzivnost in kontinuiranost delovanja se spreminjata od članov jedra k aktivistom in naprej k simpatizerjem in najširšim podpornikom. Nadalje avtorica definira članstvo, za katerega velja, da člani jedra sestavljajo najdejavnejši del gibanja, ki deluje razmeroma kontinuirano. Aktivisti intenzivno sodelujejo pri organizaciji in mobilizaciji konkretnih projektov. Simpatizerji oziroma najširši podporniki pa podpirajo zamisli, zahteve gibanj in se tu in tam udeležijo dogodkov in dejanj, ki jih organizira jedro gibanja skupaj z aktivisti. Vodja družbenega gibanja se izloči kot karizmatična oseba, ki ji drugi zaupajo in vanjo prenesejo pravico komuniciranja z javnostjo v imenu gibanja. Vodja

torej ni demokratično izvoljen po predpisani proceduri kot v demokratičnih ustanovah (Fink Hafner 2001, 23).

2.1.2 Ideologija družbenih gibanj

Ideologijo družbenega gibanja omenjena avtorica pripisuje predvsem skupnemu vrednostnemu imenovalcu, izrazu kolektivne identitete in mobilizacije pripadnikov družbene skupine. Družbeno gibanje je navadno sinonim za razmeroma nestrukturirano, inkluzivno obliko politične udeležbe, ki je po vsebini in načinu delovanja bliže družbi kot državi. Znotraj gibanja ni stroge hierarhije, vodja se izloči, ko ga aktivisti neformalno priznajo za vodjo oziroma predstavnika zaradi njegovih posebnih sposobnosti, osebnih značilnosti in karizme (Fink Hafner 2001, 25).

Naslednji avtor, ki govori o družbenih gibanjih je de Donk, ki pravi, da so pri socialnih gibanjih izjemnega pomena ideološka prepričanja, potreba po kolektivni identiteti ter potreba po motivaciji in mobilizaciji pripadnikov gibanja in opredelitev problemov, ki so relevantni za širše družbeno okolje. Družbeno gibanje in demokratizacija temeljita na osnovnem principu, da imajo vsi pripadniki civilne družbe pravico do izražanja svojega mnenja (de Donk 2004, 11–12).

Nemški avtor Claus Offe, pripadnik druge generacije frankfurtske šole, izpostavlja, da je za vsako gibanje v prvi vrsti pomembno preživetje, gibanja so odvisna od dogodkov, ki se dogajajo v njihovem družbenem okolju. Tem dogodkom lahko sledi uspeh, ki ga Offe deli na tri vrste: 1. vsebinski uspeh: doseganje cilja, umik neprimernega zakona s strani politične elite; 2. proceduralni uspeh: spremembe na ravni načina odločanja, odločitev za referendum in 3. politični uspeh: s pomočjo političnih strank se zahteve gibanja vključijo v programske deklaracije in platforme sindikatov in strank. Na koncu pride do izziva stare paradigme, s pomočjo gibanj se vnesejo mehanizmi, ki zagotavljajo večji vpliv civilne družbe na politiko (Offe 1987, 47–52).

2.2 Državljanjska neposlušnost

Čeprav je svoj esej o državljanski neposlušnosti napisal že leta 1848, je ameriški avtor Henry David Thoreau aktualen za našo raziskavo.

V svoji študiji pravi, da je za državo najbolje, če ima vlado, ki najmanj vlada, ali še radikalnejše stališče, takšno, ki sploh ne vlada. Čeprav je po njegovem vlada način za izvrševanje ljudske volje, je kljub temu nagnjena k zlorabi in sprevrženju, preden lahko preko nje ljudje delujejo. Vlada ima svoje instrumente, s katerimi lahko ohranja oblast, to sta vojska in policija, ki sta njeno orožje. Tudi vlada, v kateri vlada večina, kot se zdi ljudem pravično, ne temelji na pravici. To tezo avtor razlaga z vpeljavo vesti, samo z njo se lahko vzpostavi pravilnost in pravičnost odločitve. Večina lahko odloča samo o primernosti odločitve. Državljan se mora na koncu vedno odreči svoji vesti v prid zakona, ki pa ne naredi ljudi pravičnejših. Če ga vneto spoštujejo, so vedno bolj nagnjeni k temu, da ga enkrat kršijo. Dokaz spoštovanja zakonov so vojaki, ki brez svoje moralne presoje, ali celo proti svoji volji, vedno pa proti svojemu zdravemu razumu sledijo ukazom in upoštevajo voljo nadrejenih. Taka množica ne služi državi kot ljudje, ampak kot stroji, nadaljuje avtor. V večini primerov ne uporabljajo svoje presoje in moralnega čuta. V nadaljevanju avtor preide na korporacijo, ki tudi sama nima vesti, če jo sestavljajo takšni ljudje. Druga vrsta državljanov so tisti, ki služijo s svojim razumom, vendar brez morale, lahko bi služili tudi hudiču. To so zakonodajalci, pravniki, politiki, uradniki. Tretja vrsta ljudi so mučeniki, patrioti, reformatorji, ki služijo državi z vestjo. Le-ti pa se ji skoraj nujno tudi uprejo in zato so najpogosteje razglašeni za sovražnike (Thoreau v Rizman 1986, 366).

Avtor je kritični esej napisal kot kritiko suženjskemu sistemu v ZDA. Obstajajo tisoči, ki nasprotujejo suženjstvu in vojni, a kljub temu ne storijo ničesar, prav tako obstajajo krivični zakoni, ki se jim ljudje podrejajo. Thoreau nadaljuje, da če obstaja krivica v državi, potem naj bo naše življenje nasprotni upor, da se le-ta ustavi (Thoreau v Rizman 1986, 369).

2.3 Načela revolucije

Načela revolucije povzemamo po ruskem teoretiku Mihailu Bakuninu, ki jo razume kot radikalen preobrat, natančneje nadomestitev vseh oblik življenja z novimi, nasprotnimi starim. Če so vse oblike slabe, lahko nove nastanejo šele takrat, ko so brez izjeme uničene vse prejšnje. To pomeni, da lahko povsem nove oblike življenja nastanejo samo iz popolne amorfnosti. Revolucije ne more biti samo pri enem ljudstvu, lahko sicer izbruhne samo v eni deželi, toda na koncu jo morajo pripeljati do konca vsa ljudstva (Bakunin v Rizman 1986, 199).

Bakunin govori tudi o voditeljih revolucije, ki ne smejo stati na čelu množice in ji ukazovati, ampak morajo biti neopazno skriti med ljudmi in imeti posredovalno vlogo med ljudskimi množicami ter jim neopazno dajati smer, enega duha in en značaj (Bakunin v Rizman 1986, 200).

2.4 Protesti kot mehanizmi revolucije

O protestih, ki so ena izmed oblik politične participacije, govorita sodobna avtorja, kot sta Goldstone in Wilson. Protesti in volitve želijo izraziti vpliv na predstavniška telesa, da le-ta realizirajo določene cilje (Burstein v Goldstone 2003, 8). Dalje Goldstone razlaga, da so socialni protesti komplementarni volitvam, saj izražajo stališča civilne družbe v obdobju med volitvami, ob enem pa se protesti osredotočijo na točno določeno problematiko ter s tem pritiskajo na politične stranke. Pri protikomunističnih gibanjih oz. prodemokratskih gibanjih so bili ti cilji širši, saj so si prizadevali za spremembo političnega sistema. Protesti skrbijo, da izvoljena elita sledi zadanim ciljem. Leva gibanja večkrat protestirajo v času desne vlade pa tudi v času leve, če le-ta ne izvaja svojih ciljev. Družbena gibanja s pomočjo svojih akcij prav lahko vplivajo na rezultate volitev (Goldstone 2003, 8–9).

Protesti so izražanje volje civilne družbe. V demokratičnih družbah smo navajeni, da pride do protestov, ko vsi ostali demokratični instrumenti odpovedo (npr. pogajanja, javni pozivi, okrogle mize, obveščanje javnosti s pomočjo raznih propagandnih gradiv). V nedemokratičnih državah pa so edini način izražanja volje civilne družbe ter s tem pritiskanje na politično elito (predvsem s pomočjo množičnih medijev ter mednarodne skupnosti).

Protesti potekajo iz različnih razlogov. Potekajo lahko, ko ena skupina ljudi želi od druge skupine neko dobrino (primer: sindikati pritiskajo na delodajalce z grožnjo protestov, študenti zahtevajo boljše pogoje študija ...). To je strategija za boljše pogajanje. Protesti so lahko način pritiska na spremembo politike določene institucije (akcije Amnesty International ...). Potekajo lahko tudi kot način spodbujanja simpatizerjev; protest želi obveščati širšo javnost o neki problematiki ter ji jo tudi približati (gibanja za civilne pravice); deluje pa lahko tudi kot način nabiranja novih akterjev ter spodbujanje starih in ga imenujemo "psevdo protest" (Wilson 1995, 282–283).

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Althusser in ideologija

Ko govorimo o teoriji ideologije, ne moremo mimo filozofa strukturalizma Louis Althusserja, ki shematično razlaga ideologijo kot sistem, ki ima svojo lastno logiko in strogost predstav (podob, mitov, idej ali pojmov) in obstoji v družbi, kjer igra zgodovinsko vlogo (Althusser v Skušek-Močnik 1980, 317). Ideologija se kot sistem predstav loči od znanosti po tem, da v njej praktično-družbena funkcija prevlada nad teoretično funkcijo, dodaja avtor. Družba, kot pravi Althusser (1980, 318), ne more preživeti brez specifičnih formacij, sistemov in različnih ravni, ki jim pravimo ideologije. To človeške družbe izločajo kot element in samo atmosfero, brez katere ne more potekati njihovo zgodovinsko življenje. Ideja, da bi ideologija izginila in prepustila mesto znanosti, je utopična, vendar je kljub temu podlaga zamisli, da bo lahko moralo, ki je v svojem bistvu ideologija, nadomestila znanost in zavzela njeno mesto (Althusser v Skušek-Močnik 1980, 318).

Avtor pravi, da je ideologija globoko nezavedna, kar pomeni, da sistem predstav, ki jo ponazarja, nima ničesar opraviti s človeško zavestjo. So zaznani, sprejeti in podrejeni kulturni predmeti, ki funkcionalno delujejo na ljudi skozi neki proces. "Ljudje ne živijo svoje ideologije kot obliko zavesti, marveč kot predmet svojega sveta – kot sam svoj svet" (Althusser v Skušek-Močnik 1980, 319). Ljudje jo uporabljajo kot sredstvo za delovanje, kot dejavnost in orodje. V razredni družbi je dominantna ideologija vladajočega razreda. Po Rousseaujevem mitu o izvoru neenakosti bogataši ponujajo revežem razlage, ki so najbolj premišljene, da bi jih prepričali, naj živijo svoje suženjstvo kot svobodo. Vodilni razred živi s svojo ideologijo v imaginarnem razmerju z realnimi eksistenčnimi pogoji, ki mu omogočajo, da si razvije pravno in moralno zavest ter pravne in moralne pogoje za ekonomski liberalizem. S tem izpolni zgodovinsko vlogo vladajočega razreda. Vladajoči z izsiljevanjem o svobodi slepijo izkoriščance in jih držijo na uzdi. Ideologija pa vladajočemu razredu ni potrebna samo za vladavino nad izkoriščanim razredom, ampak tudi zato, da se, kot pravi Althusser, sam konstituirajo kot vladajoči razred. Svoje doživeto razmerje do sveta sprejme kot realno in upravičeno (Althusser v Skušek-Močnik 1980, 321).

Althusser kritizira Marxa, ki pravi, da je ideologija le prazen nič: "Ideologija je kot meglica, ki se vzdiguje nad dimniki ekonomske produkcije." Marxovo teorijo ideologije označi kot naivni materializem. Po Althusserju ideologija eksistira kot praksa in je ontološko gledano tudi

materialna (2007, 84). Torej, ideologija deluje v praksi, ki pomeni produkcijo. S to opredelitvijo preidemo v naslednjo fazo Althusserjeve teorije.

3.2 O ideoloških in represivnih aparatih države

Ideoloških aparatov države, kot pravi avtor (Althusser 2000, 70), ne smemo zamenjevati z represivnimi, ki v marksistični teoriji zajemajo vlado, upravo, vojsko, policijo, sodišča in zapore. Represija je lahko tudi administrativna, torej nefizična. Kot smo pokazali s teorijo ideologije, so ideološki aparati države realnosti, ki se neposrednemu opazovalcu kažejo kot posebne in specializirane institucije. Althusser dalje kaže na razlike med ideološkimi aparati države: verski, šolski, družinski, pravni, politični, sindikalni, informacijski, kulturni, ki jih je več, in represivnim organom, ki je eden. Bistvena razlika med njima je, da represivni aparat deluje s silo, ideološki pa z ideologijo, vendar je Althusser natančnejši (2000, 72), ko pravi, da oba delujeta s silo in ideologijo, vendar represivni aparat deluje v prevladujoči meri in pretežno z represijo, tudi fizično, in šele v drugi vrsti z ideologijo. V nasprotnem smislu velja enako za ideološki aparat države. Med obema nenehno potekajo izrecne in tihe povezave, kot jih omenja avtor.

Ideologije se realizirajo v institucijah, ki imajo svoje prakse in rituale. Avtor pravi, da so država in njeni aparati smiselni samo s stališča razrednega boja, ki zagotavlja pogoje eksploatacije in njene reprodukcije.

Ideologija, s katero delujejo ideološki aparati države, je kljub svoji raznovrstnosti vselej poenotena z ideologijo vladajočega razreda. Ta ima v svojih rokah državno oblast, torej tudi sredstva prisile, represivni aparat. Avtor dodaja: "Kolikor vemo, ne more noben razred trajno obdržati državne oblasti, ne da bi hkrati uveljavljal svojo hegemonijo nad ideološkimi aparati države in v njih" (Althusser 2000, 73). Ideologija vladajočega razreda postane vladajoča ideologija s tem, da se vzpostavijo ideološki aparati države, v katerih se ta ideologija realizira. Njihova vzpostavitve je predmet ostrega razrednega boja oziroma boja proti izkoriščanemu razredu (2000, 109).

3.3 Reprodukcijska produkcija razmerij

Pri odgovoru na zastavljeno vprašanje, kaj omogoča reprodukcijo produkcijskih razmerij, je avtor jasen. Najprej se produkcijska razmerja reproducirajo v materialnosti produkcijskega in

cirkulacijskega procesa, kjer so neposredno navzoča ideološka razmerja. Kasneje se v državnih aparatih (represivnem in ideološkem) izvršuje državna oblast. Reprodukcijsko proizvodnijskih sredstev si lahko predstavljamo kot delitev dela, v kateri ima represivni aparat države vlogo zagotavljanja političnih pogojev. Državni aparat skrbi, da reproducira samega sebe in da z oblikami represije (fizično nasilje, ukazi, administrativni prepovedi, odkrita, prikrita cenzura) zagotavlja politične pogoje za delovanje ideoloških aparatov države. Ti pa zagotavljajo reprodukcijo proizvodnijskih razmerij. Ideologija vladajočega razreda ima pri tem procesu vlogo zagotavljanja harmonije med represivnimi in ideološkimi aparati države (Althusser 2000, 75–77).

3.4 Interpelacija individuuma v subjekt

Preden avtor razvije osrednjo tezo o strukturi in delovanju ideologije, predstavi dve pomožni tezi: *"Ideologija predstavlja imaginarno razmerje med individuumi in njihovimi realnimi eksistenčnimi razmerami"* (Althusser 2000, 87). Gre za objekt, ki je predstavljen v imaginarni obliki ideologije. Vsaka ideologija ne predstavlja obstoječih proizvodnijskih razmer, ampak imaginarno razmerje teh individuumov do realnih razmerij, v katerih živijo. Althusser (2000, 91) nadaljuje: *"Ideologija ima materialno existenco"*. Ideologija vedno obstaja v nekem aparatu države, v praksi ali v praksah tega aparata, zato je njena existenca materialna. Avtor predvideva, da materija obstaja v več modalnostih, ki so v zadnji instanci zakoreninjene v fizični materiji.

Dalje se posvetimo individuumu, ki živi v ideologiji, torej v imaginarnem razmerju do realnih razmerij. Preko trditev, da je sleherna praksa mogoča samo preko kakšne ideologije in v njej in da je le-ta mogoča prek subjekta in za subjekta, pridemo na Althusserjevo (2000, 95) osrednjo tezo: *"Ideologija interpelira individuum v subjekte"*. To pomeni, da je ideologija mogoča le za konkretne subjekte, njena usoda pa je mogoča preko kategorije subjekta in preko njenega delovanja: *"Kategorija subjekta je konstitutivna za sleherno ideologijo, v kolikor je funkcija sleherne ideologije, da individuum konstituira v subjekte"* (2000, 96). Avtor razlaga, da smo mi, vi in jaz vselej subjekti, ki se nenehno udeležujemo ritualov ideološkega prepoznanja, ki nam zagotavljajo, da smo konkretni in individualni. Primer, ki ga poda avtor, je pisanje, ki se mu sedaj predajamo in vaše branje, s katerim se sedaj ukvarjate, ki sta oba rituala ideološkega prepoznanja. Ideologija deluje tako, da z natančno operacijo, ki

ji avtor pravi interpelacija¹ "*novači subjekte med individuimi ali pa te individuume spreminja v subjekte*" (Althusser 2000, 99).

Ideološko interpelacijo moramo razumeti kot operacijo produkcije, ki iz človeških individuumov s postopki oblikovanj, izbiranj in obdelave naredi ideološke subjekte. Materialno gledano predstavljajo individuimi specifični surovinski material, ki ga npr. šolski ideološki aparat kot območje produkcijskih sredstev specifične ideologije, pretvori v ideološki subjekt. Althusser zagovarja, da je materialni individuum v čisti obliki pravzaprav le abstraktna domneva, gre za kompleksni surovinski material. Ideološka produkcija je v zadnji instanci odvisna od ekonomske produkcije (2007, 84).

3.5 Tehnokratska ideologija ameriške družbe

Za ZDA je bilo v 60. in 70. letih značilno, da so se oblikovalci politik povezovali v mrežo odnosov, ki ji avtorji pravijo tudi "železni trikotnik". Zanj je značilno, da se oblikuje povezava med omejenim številom interesnih skupin, ki so v aktivnem odnosu z vladnimi agencijami in kongresom. Gre za zaprt, sektorsko usmerjen sistem, v katerem interesne skupine, ki niso znotraj "železnega trikotnika", nimajo vpliva na odločanje.

Tak sistem organizirane družbe, ki teži k industrializaciji in potrošnji, Theodor Roszak imenuje tehnokracija. V taki družbi vlada dominantna kultura vseмогоčne znanosti in ekspertov, na katere se sklicujejo politiki. Družba naj bi temeljila na socialni varnosti, enakosti pred zakonom in kolektivni moči ljudi. Osnovni cilj, ki ga za vsem tem vidi avtor, je najbolj produktivno in dobičkonosno delovanje proizvodnega aparata. V tem sistemu ni prostora za posameznika, gre le za visoko produktivnost, etiko dela, potrošnje in konformizem. Vsemu vlada državni aparat pod okriljem kulta znanosti. Posameznik je odtujen in ujet v kolektivno zavest, ki ga oropa individualnosti (Roszak 1978, 231–232). Pojem tehnokracije avtor razume kot družbeno obliko s katero industrijska družba doseže vrhunec svoje integracije. To je ideal, ki zajema modernizacijo, aktualnost, racionalizacijo in planiranje. Vse teži k tehnični profesionalizaciji (Roszak 1978, 16–17).

---

¹Pojem interpelacija (lat. Interpellatio) gre pri Althusserju razumeti kot naslovitev nekoga, kar izhaja iz francoskega pomena. Nasloviti kot subjekt ali interpelirati v subjekte so prevajalci uporabili, da bi poudarili, da ideologija šele z naslavljanjem konstituira subjekte, jih interpelira v subjekte (Althusser 2000, 95). Edini pomen besede interpelacija, ki se je ohranil v slovenščini, je javno vprašanje v parlamentu, s katerim zahteva poslanec od ministra odgovor glede vladne politike (Tavzes in Adelešič 2002).

Drugi, že omenjeni avtor kritične teorije Herbert Marcuse zagovarja, da se kultura, ekonomija in politika s pomočjo tehnologije povežejo v sistem, ki onemogoča vse alternative in služi statusu quo. Proizvodni aparat družbe je usmerjen v totalitarizacijo odnosov (Marcuse 1964, 16). Tak politični sistem je po mnenju avtorja totalitarren, kar pomeni, da ekonomsko-tehnološko uravnavanje deluje s pomočjo manipulacije potreb in določanja interesov (Marcuse 1964, 22).

Znamenje tehnološkega napredka je demokratična zasužnjenost. Tehnokratska družba sili posameznika, da se uveljavlja na tržišču kot ekonomski subjekt. Njegovo individualno mišljenje je podvrženo masovni komunikaciji, kar ga dela ekonomsko, politično in intelektualno nesvobodnega. Sistem nenehno ustvarja materialne in intelektualne potrebe, ki onemogočajo posamezniku, da se osvobodi. Postopno uvajanje inkrementalnih sprememb onemogoča posamezniku, da bi lahko revolucioniral družbo (Marcuse 1964, 24). Marcuse dodaja, da je politika naravnana destruktivno. Moderna družba je suženjska, njena značilnost je pospešeno zapravljanje, sistem navidezne enakosti, kjer spodnji sloji še vedno živijo v bedi in siromaštvu. Kapitalistična država blagostanja (Welfare State) je država, ki mora imeti konstantnega sovražnika, da ohranja nadvlado (Marcuse v Roszak 1978, 229).

Tehnokracije ne razumemo kot politični fenomen, ampak kot glavni kulturni imperativ, ki stoji izven vprašanj in diskusij. Ko politični sistem uničuje kulturo, ki ga obkroža, nastane totalitarizem oziroma poizkus, da le-ta zapade pod avtoritativno kontrolo. Roszak pravi, da je v primeru tehnokracije ta totalitarizem že izvršen, ker so njegove tehnike verodostojne. Posebna značilnost sistema ekspertov pa je, da nas z globoko vcepljeno predanostjo znanstvenemu pogledu na svet in manipulacijo o blagostanju, ki nam ga zagotavlja znanost, podvrže konformizmu (Roszak 1978, 19).

3.6 Nastanek nove ideologije

Na nastanek in oblikovanje kontrakulture v ZDA so vplivali demografski in kulturološki elementi. Leta 1964 je bilo mlajših od 20 let 40 % Američanov. To je bila nova generacija mladih, ki so se rodili po vojni (Saint-Jean-Paulin 1997, 11).

Izredno je naraslo število študentov, ki so bili glavni pobudniki novih idej. Prvi so bili nezadovoljni z aktualnim dogajanjem v ameriški družbi.

Ekonomski razcvet, ki je spodbudil nastanek potrošniške družbe v 60. letih, je eden od notranjih razlogov za nezadovoljstvo mladih nad njenimi nasprotujočimi vrednotami. Materializem tistega časa zapoveduje, da je predmet sreče in zadovoljstva posameznika tisto, kar je trenutno popularno. V praksi bi to pomenilo, da se "biti" zamenjuje z "imeti". Prav tako, kakor delo prinaša materialni napredek, njegova etika izginja. Hedonizem postane ideja, h kateri je treba težiti, denar pa osnovno sredstvo za doseganje "odrejene vrste sreče". Avtorica dalje razlaga, da je iskanje "odrejenega užitka" in sreče vedno enako, vendar je od generacije do generacije menjalo osnovo (Saint-Jean-Paulin 1997, 13).

Ameriški zgodovinar in teoretik Theodor Roszak v svojem delu *The Making of a Counter Culture* govori o oblikah in metodah političnega boja, ki se jih je uporabljala uporniška mladina. To so bile ulične demonstracije, protestni shodi, izkoriščanje moči množičnih medijev, preko katerih so aktivisti širili svoja propagandna sporočila in nagovarjali, spodbujali javnost. Novost protesta so predstavljali koncerti pop, rock in folk glasbe, ki so bili razširjeni zlasti med mladimi. Avtor pravi, da je bilo to prvo mednarodno masovno gibanje, ki ni bilo motivirano z ekonomskimi interesi (Žvan v Roszak 1978, 225–227).

3.6.1 Tradicija pobude

Kot smo že poudarili, so bili prvi pobudniki gibanja in glavna kritična masa študentje. Za njimi so prihajale tudi druge skupine, kot so bila gibanja proti zatiranju in rasizmu, radikalna levičarska gibanja in marksistične skupine, hipijevsko gibanje, religiozne in mistične skupine, umetniki, tudi starejši intelektualci.

Sodobna družba se ne omejuje na zadovoljevanje potreb prebivalstva, ker vsebuje oblike nekonformizma. S pomočjo filma in glasbe se je v začetnih desetletjih 20. st. začela evolucija posameznikove duševnosti, kot razlaga avtorica Saint-Jean-Paulin (1996, 14). Z njo se začne tudi kulturna transformacija, ki se je v glasbi najprej izrazila v džezu, ki je vezan na črnsko kulturo. Črnska glasba je osvojila generacije mladih in postavila temelj belski glasbi. Črnski aktivistični voditelj in eden izmed ključnih članov črnih panterjev Eldridge Cleaver zagovarja, da je imel džez bistveno vlogo v črnem gibanju za človekove pravice. Glasba je ključno sredstvo mednarodnega komuniciranja (1996, 15). Nekaj let kasneje so povojne generacije zlasti v 60. in 70. letih za svoje izražanje nasprotovanja tehnokratski kulturi, ki jo bomo razložili kasneje, uporabili rokenrol.

Na podoben način aktivist Jerry Rubin v svoji knjigi *Do It* vidi povezavo med potrošniško družbo, avtomobili in rok glasbo na eni in seksualno svobodo, revolucijo na drugi strani. Rubin razlaga, da je civilizacija izobilja nevede predala svoje pripadnike Elvisu, ko jim je ponudila avtomobile z radijskim sprejemnikom, revolucija se je lahko začela (Rubin v Saint-Jean-Paulin 1996, 15).

Avtorica razlaga (1996, 16), da je kontrakultura proizvod družbe izobilja, proti kateri je le-ta uperjena. Film in glasba pa nista edina pobudnika kontrakulture. K temu spada tudi književnost in njeni nekonformistični, intelektualni krogi, ki so dobili ime *Beat Generation*. Pisci s svojimi najpomembnejšimi deli so bili Allen Ginsberg², William S. Burroughs³ in Jack Kerouac⁴. Prav za Ginsberga mnogi trdijo, da je predhodnik kontrakulture. Javno zagovarja marksistične in neomarksistične ideje ter ameriški kapitalizem in imperializem primerja s krvoločnim, ljudožerskim bogom. Njegovo idejo o družbi brez denarja kasneje vzamejo za svojo hipiji. Ginsberg je bil velik zagovornik drog in misticizma (Wikipedia 2009b).

3.7 Nova levica

Politološka literatura izpostavlja Herberta Marcusa kot glavnega teoretika nove levice. Mladi ga imajo za guruja in glavnega ideologa nove levice in vneto prebirajo njegova dela, kot so *Eros in civilizacija*⁵, *Enodimenzionalen človek*⁶, *Represivna toleranca*.⁷ Vplival je na veliko radikalnih aktivistov tistega časa, kot so Angela Davis, Abbie Hoffman, Rudi Dutsche, Robert Young. Aktivisti so za našo študijo pomembni, ker se je z vsemi povezoval John Lennon.

V svojih delih nemški avtor prvenstveno poudarja, da je za kapitalistično družbo razvitega zahodnega sveta značilno, da je človekova svoboda omejena. Popolna svoboda je omejena še posebno tedaj, ko gre za nasprotovanje politiki in prevladujočemu načinu življenja (Marcuse v Saint-Jean-Paulin 1997, 18).

Smer in ideologijo, v katero se usmerijo družbena gibanja v 60. letih, lahko imenujemo preobrat na levo. Pridevnik "nova" levica uporabimo zato, ker so nosilci revolucije različne interesne skupine in ne samo delavski razred, ki ga kot revolucionarnega pojmuje klasični

---

² *Howl* (1956).

³ *Naked Lunch* (1959).

⁴ *On the Road* (1957).

⁵ *Eros and civilization* (1955).

⁶ *One dimensional man: studies in the ideology of advanced industrial society* (1961).

⁷ *Repressive tolerance* (1965).

marksizem. Vse politične skupine, ki so se postavile levo od tradicionalnih komunističnih partij, spadajo pod novo levico. Inovativnost gibanja je v novi definiciji revolucije, ki so ga povezali z novimi možnostmi svobode in socialističnega razvoja. Tako so se odprle nove dimenzije razvoja družbe (Žvan v Roszak 1978, 227). Tradicionalna levica, pod katero avtor razume marksistične delavske stranke, se ni uspela radikalno zoperstaviti tehnokratski kulturi. Razlog za to vidi v slabosti ideologije delavskega gibanja, v marksizmu in v dejstvu, da se je delavski razred integriral v tehnokratski sistem. S tem pa je izgubil svojo revolucionarno noto (Žvan v Roszak 1978, 232). Za teorijo *nove levice* je značilna kritika tradicionalnega marksizma.

Marcuse kritizira materialno izobilje in priseganje kapitalistične družbe na materialne dobrine. Zagovarja odpor proti tradicionalni politiki, proti mreži represivnih organov in skupin pritiska na vseh nivojih. Demokracija je dosegla kritično točko, ker v realnosti živi le kot iluzija (Marcuse 1969, 12–31). Problem se mora rešiti revolucionarno. Pomembno je, da se vzpostavijo demokratični vzvodi in zunajparlamentarna opozicija, ki odloča o uspešnosti vladajočih. To opozicijo po avtorjevem mnenju predstavljajo družbena gibanja (Marcuse 1969, 101).

Marcusova dela, ki predstavljajo razmišljanje o potrošniški družbi, prispevajo k razvoju zavesti, ki jo tudi sama izražajo. Njegov vpliv na uporniško misel se kasneje izrazi v neomarksističnem pristopu kontrakulture, ki ne priznava avtoritete in oblasti, zavrača tradicionalne vrednote in daje prednost zavedanju, antiintelektualizmu, kultu iracionalnega (Saint-Jean-Paulin 1996, 22).

3.8 Kontrakultura

Teorijo kontrakulture bomo opredelili po Roszaku, ki v ZDA razlikuje *dominantno kulturo* kot način življenja dominantne večine in *kontrakulturo* kot alternativno življenje in razmišljanje mladine, ki nasprotuje odraslim. Institucionalizirane oblike moči, ki so temelj tehnokratskega sistema, so najpogostejša tarča kritične mladine. Kontrakultura, ki povzema vrednote nove levice, zavrača mit objektivne znanosti. Zavrača vse temeljne vrednote ameriške industrializirane, tehnokratske družbe; uniformiranost, visoko produktivnost, učinkovitost, etiko dela in potrošnje, kult znanosti, kvantiteto kot kriterij človekove družbene

vrednosti in seveda konformizem. Značilna pasivnost odraslih je tista, ki onemogoča spremembe statusa quo (Roszak 1978, 231).

Skupina kontrakturne mladine in nekaj njenih mentorjev je po Roszaku tista, ki bi lahko naredila svet spet bolj človeški. Način, s katerim bi lahko kontrakultura prevladala nad dominantno, je radikalna samoizključitev iz obstoječe družbe. Oblikovati bi morala nove skupnosti, v katerih bi živeli na drugačen način in v skladu z naravo. Glavni cilj kontrakture je destrukcija mita objektivne zavesti, vere v razum in vsemogočne znanosti, ki reducira človeka na ozko področje intelekta. Kontrakultura je edino, kar imamo, če se hočemo zoperstaviti končni konsolidaciji tehnokratskega totalitarizma (Roszak 1978, 233).

3.8.1 Kritika kontrakture

Marksistična kritika kontrakture pravi, da je le-ta idealizirala svet. V ospredje je postavila predvsem beg v misticizem, brezmiselno uporabo kemijskih substanc in halucinogenih drog. Kritiki zagovarjajo, da je za njen neuspeh kriva samoizključitev, ki je znak malodušnosti in neaktivne pozicije v boju za spremembe. Kontrakultura je bila neusklajena z novo levico in interesi depriviligiranih razredov družbe (Roszak 1978, 234).

3.8.2 Sodobni anarhizem

Področje našega raziskovanja ima korenine v idejah zgodnjih radikalnih mislecev, kot so Bakunin, Kropotkin, Rocker ali Rosa Luxemburg.

Anarhistično sindikalistični mislec Rudolf Rocker je sodobni anarhizem opisal kot sotočje dveh smeri, ki sta se po francoski revoluciji oblikovali v socializem in liberalizem. V skladu s tem so se najbolj konstruktivne prvine sodobnega anarhizma, tako v teoriji kot v praksi, razvile iz kritike liberalnega kapitalizma in kritike tendenc, ki se predstavljajo za socialistične (Chomsky v Rizman 1986, XIII).

Rocker nadaljuje: "Demokracija z geslom o enakosti vseh državljanov pred zakonom in liberalizem s pravico človeka do razpolaganja z lastno osebo sta se razbila ob realnosti kapitalistične ekonomije". Prva nujnost kapitalistične demokracije je zadovoljiti potrebe tistih, ki lahko odločajo o investicijah. Če njihove potrebe ne bi bile zadovoljene, ne bi bilo produkcije, dela, družbenih storitev, sredstev za preživetje. Vsi nujno podrejajo sebe in svoje interese najpomembnejši potrebi, da služijo interesom lastnikov in družbenih menedžerjev, ki

so sposobni oblikovati ideološki sistem v skladu s svojim interesom, da določajo temeljne okoliščine funkcioniranja političnega procesa, njegove parametre in temeljno delovanje. Kadar je potrebno, se obrnejo na vire državnega nasilja in zatrejo vsakršno kljubovanje, da se utrdijo na oblasti.

Načelo enakosti pred zakonom, kot bomo videli v nadaljevanju na primeru Johna Lennona, je v kapitalistični demokraciji vprašljivo. Pravilo zakona namreč obstaja na različnih stopnjah. Tako kot vsaka druga stvar tudi svoboda v kapitalistični družbi postane vrsta blaga. Imamo je lahko le toliko, kolikor je lahko kupimo. Razsvetljenski ideali se nasploh lahko udejanjijo le kot blede odsevi svojega človeškega razloga, dodaja Rucker (Chomsky v Rizman 1986, XIII).

3.9 Mirovništvo

Mirovništvo kot obliko življenja, načina razmišljanja in politično držo, ki jo je zagovarjal John Lennon, bomo razložili s pomočjo koncepta filozofije, ki jo bomo povzeli po intelektualni ikoni 20. stoletja Aldousu Huxleyu. Avtor, ki je bil aktivni član londonske politične organizacije *Peace Pledge Union*, je svoja temeljna mirovniška prepričanja strnil v štiri eseje⁸.

Politična definicija mirovništva pravi, da je zaželeno doseči mirne odnose med državami in je drugačna od osebne, ki načelno zavrača sodelovanje v vojni, nasilje in vojaško urjenje. Mirovniško gibanje se pojavi v 18. stoletju in se izrazi v združenjih, kot sta The New York Peace Society v ZDA in The Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace v Angliji.

Huxleyjev mirovniški pogled jemlje vzor v Gandijevih naukih o nenasilju⁹. Vse evropsko in ameriško mišljenje o mirovništvu v 20. stoletju izhaja iz nauka, ki ga Gandhi imenuje sledenje resnici (satjagraha). Ta nauk, ki pravi, da je sodobna vojna evropski izum in da je rešitev iz njenega primeža lahko samo neevropska (indijska), še posebej vpliva na Huxleyja. Oba misleca se obračata proti evropski tradiciji vojnih spopadov. Mirovništvo je posebna drža, ki se opira na filozofijo. Vera v duhovno realnost, ki je dostopna vsem in v kateri so vsi združeni, je najboljše okolje za mirovništvo.

---

⁸ Kaj boste storili za to? (1936), Enciklopedija mirovništva (1937), Cilji in sredstva (1937), Siva eminenca (1941).

⁹ Nauk o nenasilju se v indijskem jeziku Sanskrit imenuje Ahimsa in pomeni totalno nenasilje nad vsemi živimi bitji (Wikipedia 2009c).

Mir je stranski produkt določenega načina življenja, pravi Huxley. To pomeni, da če dovolj ljudi živi po načelih vere, v kateri bo človeštvo združeno, bo prevladal mir (Huxley 2008, 72).

Njegovo prepričanje je blizu filozofiji, vendar ne zgolj kot sledenje načelom miru, ampak postavi shemo neke določene vrednote. Mirovništvo temelji na določeni duhovni osnovi, ki ji moramo slediti s svojim življenjskim slogom. Huxley to mirovniško idejo imenuje "večna filozofija" in v njej izrazi prepričanje, da je v ozadju človeka in kulture nek univerzalni niz resnic, ki je skupen vsem. Te resnice se lahko izrazijo v spiritualnih in duhovnih prepričanjih različnih religij in so lahko nosilci smisla za vse subjekte. Doseganje miru, kot pravi Vežjak, postane politično-spiritualna koncepcija, za katero si prizadevamo iz notranje vere in političnega prepričanja (Vežjak v Huxley 2008, 73).

Huxley v enem svojih govorov zagovarja stališče, da ima vsa politična in nacionalistična propaganda en sam cilj, da bi prepričala eno skupino ljudi, da druga skupina ni človeška in je zato njene pripadnike legitimno ropati, mučiti in celo ubijati (Huxley 2008, 43).

Po drugi strani so mirovniki realistični ljudje. Trdijo, da univerzalna priznana resnica, ki se nanaša na umetnost, znanost in tehnologijo, velja zanesljivo tudi v politiki, gospodarstvu in osebnem življenju. Cilj mirovništva je tako mir med narodi, razredi in posamezniki. Ta cilj moramo doseči s primernimi sredstvi, ki jih določa mirovništvo (Huxley 2008, 9).

3.9.1 Konstruktivni mir

V svojem eseju *Kaj boste storili za to?* se Huxley sprašuje, ali družbeni red resnično temelji na nasilju. Ugotovi, da je vloga nasilja pri zagotavljanju reda znotraj skupnosti majhna. Z večjo uporabo miroljubnih metod se delež nasilja postopno zmanjšuje. Dalje pravi, da z nasiljem ni možno vsiliti trajnega reda ljudem, ki so sovražni do nasilnih avtokratskih oblastnikov. Vlada mora vladati s konsenzom (Huxley 2008, 19).

V družbo smo organizirani zato, ker so težnje človeške narave po sodelovanju močnejše od destruktivnih teženj. Huxley pravi, da mora filozofija konstruktivnega mirovništva zajemati spekter, ki sega od premisleka o tem, kakšne so razmere, do stališča, kako bi moralo biti, torej od empiričnega dejstva do ideje. Doktrina temelji na dejstvih, da so vsi ljudje zmožni ljubiti svoje soljudi. Taka ljubezen in dobrota sta nalezljivi, prav tako kot sovraštvo in zlo (Huxley 2008, 25).

Vsi politični, družbeni in individualni ideali konstruktivnega miru izhajajo iz njegove doktrine. Vsa njegova filozofija temelji na premisleku o osebnih odnosih med posameznimi ljudmi. Konstruktivni mir mora biti najprej osebna etika, način življenja posameznika. Samo pod takimi pogoji se lahko trajno in varno udejanji v različnih oblikah družbene in mednarodne organizacije (Huxley 2008, 26).

3.9.2 Mirovništvo in revolucija

Revolucionarji po navadi verjamejo, da je vsak militarizem razen njihovega lastnega nemoralen. Njihovi cilji so tako dobri, da lahko opravičujejo najslabša in brutalna sredstva. Žal pa nasilje vedno povzroči nasilje, razen če ga ne nadomestimo z nenasilnimi dejanji, kot pravi Huxley. Dodaja, da nasilje potrди slabe odnose med zatiralcem in zatiranim in okrepi neodgovorno tiranijo. Več kot je nasilja, manj je revolucije (Ligt v Huxley 2008, 53).

Revolucija ni uspešna, če ne spodbuja napredka, le-ta pa prinaša razvoj dobrodelnosti. Vladani po drugi strani večinoma tiho sprejemajo svoj podrejeni položaj in pomanjkanje. Upor je izjema, ker je potrpljenje človeštva najbolj presenetljivo dejstvo v zgodovini. Avtor navaja vzroke za takšno stanje. Prvi je nevednost. Ljudje se ne zavedajo, da lahko izboljšajo svoj položaj. Drugi razlog je strah. Ljudje se bojijo posledic upora. Nadaljnji razlogi so sorodstvene vezi, uvidevnost in občutek socialne krivde. Med drugim se uklanjajo sistemu tudi zato, ker sprejemajo določen metafizični ali teološki sistem za resničnega. Ta jih uči, da se je treba podrežati državi (Huxley 2008, 56).

Če reform ne izpeljemo s pravilno izbranimi sredstvi in v pravilno izbranem vladnem, upravnem in izobraževalnem kontekstu, lahko povzročijo še več zla. Avtor pravi, da današnje metode vladanja in sisteme industrijske organizacije lahko spremenijo samo ljudje, ki so bili vzgojeni v želji, da jih spremenijo. Ustvariti morajo ugodne razmere, v katerih morajo delovati moralno razsvetljeni, inteligentni, dobro obveščeni posamezniki z dejanji svobodne volje (Huxley 2008, 58).

3.9.3 Pogoji za mirovništvo

Mirovništvo se mora utrditi kot osebno načelo večine ljudi, saj le takrat lahko nastopi kot politika, ki uravnava gospodarske in družbene odnose v skupini. Dva pogoja za mirovništvo obstajata na gospodarski in družbeni ter na politični in mednarodni ravni. Demokracija je mogoča samo takrat, ko je večina ljudi ekonomsko neodvisna od neuradnih in javnih avtoritet. Miroljubna politika se najlaže izvaja, ko vplivni posamezniki ali manjšinske skupine ne morejo manipulirati z množico. Avtor pravi, da zadnja leta vsi trendi gospodarske in družbene organiziranosti kažejo na večanje centralizacije in oddaljevanje od demokracije. Dokler je gospodarstvo centralizirano, politika pa tiranska, za mirovništvo ni pogojev. Za demokracijo in decentralizacijo ni upanja tako dolgo, dokler bo na oblasti masovna produkcija in centralizem (Huxley 2008, 59).

3.9.4 Kritika mirovništva

Mirovništvo je nevarna in neresna drža, samoumevno je sicer protivojno stališče, a zagovorništvu miru ni nujna posledica, trdijo trije sodobni filozofi. Jan Narveson pravi, da je ravnanje mirovnikov protislovno, nelogično in nekoherentno. Tom Regan razlaga, da so njihova prepričanja nesmiselna, prav tako Elisabeth Anscombe govori, da je mirovništvo iluzija. Ta stališča prihajajo iz prepričanja, da je vojna nekaj slabega in zato neizogibna (Vezjak v Huxley 2008, 70).

Najpogostejši očitki teoriji mirovništva je, da je v sebi nepraktičen in neuresničljiv nauk, ki nikoli ne more biti učinkovit. Nekdo, ki nasprotuje mirovništvu, ni nujno zagovornik vojne.

3.10 Družbena gibanja v ZDA v 60. in 70. letih 20. st.

3.10.1 Študentska gibanja

V tem času je dobilo študentsko gibanje politično konotacijo. Pomembni študentski organizaciji tistega časa sta bili SDS¹⁰ in FSM¹¹. Začetki organizacije "Študenti za demokratično družbo" segajo v leto 1960, ko so študentje univerze Michigan razglasili svoj politični manifest¹², v katerem so se zavzeli za participatorno obliko demokracije, ki bi slonela na principih odločanja javnih grupacij. Politiko so definirali kot umetnost združevanja,

---

¹⁰ SDS - Students for a Democratic Society.

¹¹ FSM - Free Speech Movement.

¹² Port Huron Statement.

ki bi ustvarjala sprejemljiv vzorec družbenih relacij. Študentje so kritizirali ameriško militaristično politiko, nasprotovali so nuklearni oborožitvi in vojni v Vietnamu. Zavzemali so se za odpravo rasizma nad manjšinami. Organizacija je bila znana po svoji aktivistični in protestni usmerjenosti in je predstavljala in poosebljala ideje teorije nove leve, ki je vzniknila v ZDA (Goldberg 1991, 8. pogl.).

Druga podobna študentska organizacija je bila "Gibanje za svobodo govora", ki se je začelo leta 1964, ko se je okoli pet tisoč študentov zbralo na protestnem shodu univerze Berkeley. Od univerze so zahtevali svobodo govora in akademsko svobodo. Zahtevali so spremembo šolskega sistema. Kasneje se gibanje razširi po vseh univerzah v ZDA (Goldberg 1991, 8. pogl.).

Robert Goldberg v svoji študiji primera opiše protestnike študentskih družbenih gibanj v ZDA kot individualiste, ki hrepenijo po dosežkih in imajo visok občutek za družbeno odgovornost. Dogodki v 60. letih v ZDA in drugod po svetu so izpostavili generacijo mladih razkolu med realnostjo in ameriškimi sanjami. Reakcije avtoritete so te razlike samo še poglobile. Družbena gibanja avtor razlaga kot pokazatelj, indikator razmer tistega časa v ZDA. Aktivisti, ki so uživali podporo in predstavljali zgled mlajšim študentom, so jim tudi pomagali vzpostaviti občutek odgovornosti. Njihov aktivizem sta spodbujala vizija in ideja boljše Amerike in osebna pripadnost skupini in vplivu na dogodke (Goldberg 1991, 186).

Nemški filozof kritične teorije Herbert Marcuse v svoji razpravi o koncu utopije imenuje študentsko populacijo kot revolucionarno opozicijo. V zgodovini je veliko primerov radikalnih zgodovinskih sprememb, ki so se začele z odporom študentov. Gibanje moramo razumeti v sklopu globalnih okvirjev. V študentski opoziciji vidi prihajajočo revolucionarno moč (Marcuse 1969, 18–39).

3.10.2 Črni panterji

Ameriška organizacija *Črni panterji*¹³ je bila ustanovljena v 60. letih 20. st., da bi zagovarjala in promovirala afriške Američane in jih branila pred zatiranjem. Ustanovitelja Huey P. Newton in Bobby Seal sta leta 1966 izdala doktrino, v kateri je bilo navedeno, da bo organizacija delovala in ščitila mestne soseske pred nasiljem policije nad ameriškimi črnici. Voditelji organizacije so odkrito zagovarjali socialistično doktrino in se sklicevali na idejo

---

¹³ Black Panther Party for Self-Defense, njihov slogan je bil: "black power" (Wikipedia 2009č).

brezrazredne družbe. Leta 1967 je začel izhajati časopis z imenom organizacije, v katerem so objavljali svoje poglede in kritizirali ameriško vlado. Svoj ideološki program so izrazili v desetih točkah v dokumentu "Land, Bread, Housing, Education, Clothing, Justice and Peace." (Harris 2000, 162–174).

Politični program v desetih točkah:

1. Zahtevamo, da moč determinira usodo naših črnih, zatiranih skupnosti. Znanje nas uči naše prave zgodovine in naše vloge v družbi danes.
2. Zahtevamo popolnoma brezplačno zdravstveno varnost za vse črnsko in zatirano prebivalstvo.
3. Zahtevamo takojšnje prenehanje nasilja in policijske brutalnosti in morije črnih ljudi in vseh drugih nacionalnosti in ras, ki so zatirani znotraj ZDA.
4. Zahtevamo takojšnje prenehanje vseh vojn in agresije.
5. Zahtevamo polno zaposlenost naših ljudi.
6. Zahtevamo, da nam kapitalisti nehajo krasti.
7. Zahtevamo dostojno zavetje in bivališče za vsa človeška bitja.
8. Za vse ljudi zahtevamo dostojno izobrazbo, ki bi izražala pravo naravo naše dekadentne ameriške družbe.
9. Zahtevamo svobodo za vse črnske in ostale ljudi, ki so zatirani po krivem. Vsem, ki so obtoženi zločinov, naj sodi sodišče s poroto.
10. Zahtevamo zemljo, kruh, prebivališče, izobraževanje, oblačila, pravico, mir in človeški nadzor nad moderno tehnologijo (Harris 2000, 162–174).

Organizacija se je sprva čvrsto oklepala "črnkega nacionalizma". Med svoje vrste so sprejemali le črnsko prebivalstvo. Ko je dobila nacionalni sloves, so to radikalnost opustili. "Črnski nacionalizem" so sami obsojali kot obliko rasizma in se začeli raje oklepali socialističnih idej, brez rasne izključenosti (Wikipedia 2009č).

Iz programa je razvidno, da so oblikovali veliko programov skupnosti, da bi odpravili revščino in pomagali črnemu prebivalstvu, vendar so bili njihovi politični programi in cilji pogosto zasenčeni z militarističnimi taktikami. Nekateri člani Črnih panterjev so imeli orožje, kot so zatrjevali, samo za samoobrambo proti moriji policije. Politična aktivista, pisateljica in člana organizacije Angela Davis in Ward Churchill sta po akciji policije, v kateri je bil ubit

poročnik, ki je hotel aretirati nekaj članov panterjev, potrdila, da so imeli orožje (Wikipedia 2009č).

Podpirali so manjšine, kot sta bili *American Indian Movement*¹⁴ in *Brown Berets*¹⁵, ki jih je zatirala vlada ZDA. Veliko manjših organizacij je vzniknilo, ker so jih "inspirirali" panterji, postali so nekakšna ikona kontrakulture 60. let.

3.10.3 Yippies

Politično organizacijo je ustanovila skupina aktivistov leta 1967. Na podlagi ostalih družbenih gibanj in organizacij so ustanovili protiavtoritarno združenje, ki je imelo glavni cilj protivojno propagando. Yippies so predstavljali najbolj radikalno in samosvoje združenje tistega časa. Izvajali so simbolične in teatralne¹⁶ akcije, s katerimi so kritizirali ameriško oblast. Pripadniki ameriške levice so jih ignorirali ali zavračali, čeprav so se javno razglasili za marksiste.

Člani so bili organizirani in povezani v neformalno, nehierarhično mrežo pozicij. Ustanovitelje, kot so Abbie Hoffman, Anita Hoffman, Jerry Rubin, Nancy Kurshan, so podpirali tudi Allen Ginsberg, Phil Ochs in kot bomo videli kasneje, John Lennon (Wikipedia 2009d).

Člani so oblikovali koncept "New Nation", v katerem so zasnovali in ustvarili alternativne institucije kontrakulture, kot so bili centri, kjer so delili hrano, izdajali časopise, nudili zdravstveno pomoč. Verjeli so, da lahko s temi kooperativnimi institucijami in radikalizirano hipi kulturo izpodrinejo obstoječ sistem. Njihova propagandna gesla, s katerimi so hoteli razširiti mišljenje, da lahko vsak posameznik kontrolira svoje življenje in skrbi za ostale. Kritizirali so odnos institucij, ki so uničevale življenja v zameno za profit. Njihov cilj je bila decentralizirana, kolektivna, anarhistična družba, ki je izhajala iz brezmejne kontrakulture hipijev in kolektivnega etosa.

Aktivist Abbie Hoffman je zapisal: "Amerike ne bomo premagali s tem, da bomo organizirali politično stranko, ampak s tem, da bomo zgradili novo nacijo" (Wikipedia 2009d).

---

¹⁴ American Indian Movement je bila aktivistična organizacija, ki so jo leta 1968 ustanovili ameriški Indijanci. Pobudo in inspiracijo so dobili od Črnih panterjev. Njihov slogan je bil: "red power" (Wikipedia 2009č).

¹⁵ Brown Berets je bila aktivistična organizacija ameriških Mehičanov, ki je bila tudi ustanovljena na pobudo Črnih panterjev v Chicagu (Wikipedia 2009č).

¹⁶ Leta 1968 so za predsedniškega kandidata svoje stranke postavili prašiča, ki so ga imenovali "nesmrtna svinja". Šlo je za simbolično akcijo, s katero so nasprotovali izvolitvi Richarda Nixona (Wikipedia 2009d).

4 ANALITIČNI DEL

4.1 Biografski presek

Velika Britanija je bila leta 1940 že v vojni z Nemčijo, ki je zavzeto bombardirala njena mesta. V Liverpoolu se je sredi bombnih napadov rodil John Lennon. Odraščal je pri teti in stricu v družini srednjega razreda. Odnos z mamo je vzpostavil šele pri enajstih, z očetom pa pri dvajsetih letih. Pomanjkanje starševske ljubezni v otroštvu Lennon kasneje opiše v pesmi *Mother* na njegovem izrazito subjektivnem albumu *Plastic Ono Band*. Lennon po končani srednji šoli začne kazati zanimanje za glasbo, ko sliši, da v Ameriki igrajo *rokenrol*.

"Elvis me je navdušil nad beat glasbo. Ko sem slišal *Heartbreak Hotel*, sem vedel, da želim to početi tudi sam" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Obdobje po srednji šoli, ko se Lennon vpiše na akademijo za umetnost v Liverpoolu, zaznamuje odklonilno obnašanje mladega glasbenika, ki je pogosto tudi motil predavanja. Okolje, v katerem se je zadrževal v času študija, je bilo boemsko, študentje so bili mladi intelektualci, ki so poslušali tradicionalni džez. Lennon je bil izjema. *Rokenrol* mu je pomenil svobodo. V 50. letih v Veliki Britaniji rok kultura ni bila razširjena, bila je novost, zato se je vest o Lennonovem nenavadnem obnašanju hitro razširila po akademiji in vsem mestu. Kmalu je postal vodja mestne skupine postopačev. Lennon je s svojim obnašanjem kazal, da hoče več kot le ostati v Liverpoolu in umreti kot ilustrator, kar se mu je po končani akademiji tudi obetalo. Pod vplivom glasbe in sanjarjenja je opustil študij.

"Ko stojiš na obali Liverpoola in zreš na morje, je naslednja dežela Amerika. Vedno sem sanjal o njej, moral bi se roditi v New Yorku. Hotel sem v svet, vedno sem hotel iz Liverpoola" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

ZDA so bile za mladega Lennona v sredini 50. let največja želja. Tam so bili njegovi vzorniki Elvis, Little Richard, Chuck Berry ... Amerika je bila *rokenrol*.

Začetki v Liverpoolu pa vseeno ostajajo del največjega "pop fenomena" v zgodovini glasbe. Lennon je bil vodja, gonilna sila, hkrati je bil najstarejši in najbolj izkušen v skupini The Beatles.. Vsem je postal vzor. Kasneje postane skupina The Beatles najpopularnejša skupina

tistega časa na svetu z največ oboževalci in največ prodanimi albumi. Lennonu se uresničijo sanje. Ko leta 1964 prvič prispe v ZDA, je po vsej državi obsedeno stanje "beatlemanije"¹⁷. Nenehno obleganje oboževalcev in novinarjev, pomanjkanje zasebnosti, utrudljivi nastopi so vzrok za prvo krizo. Kasneje Lennon izjavi: "Pil in jedel sem kot svinja, bil sem svinja. Nezadovoljen s samim sabo sem posledično jokal in iskal pomoč. Takrat sem napisal *Help*" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

4.2 Mirovništvo in politični aktivizem Johna Lennona skozi ideologijo po Althusserju

4.2.1 Leto 1966

Po uspehu v ZDA se Lennon s skupino The Beatles vrne v Veliko Britanijo. Marca tega leta ima Lennon intervju za londonski tabloid *Evening Standard*, v katerem komentira: "Krščanstvo bo izginilo in splahnelo. Ne vem, kaj bo izginilo prej – rokenrol ali krščanstvo. Trenutno smo popularnejši od Jezusa" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Pet mesecev kasneje je intervju objavljen tudi v ameriški reviji *Teen Magazine*. Lennon se je zavedal, da so The Beatles najuspešnejša glasbena skupina na svetu. Vedel je, da je na obeh javnosti in da njegove izjave lahko vplivajo na ljudi. Prvič se je zgodilo, da je nekdo iz sveta zabave posegel na občutljivo področje konservativne katoliške cerkve. Buren odziv Vatikana je sprožil reakcijo, da so ameriški konservativni katoliki, protestanti in nekatere radikalne skupine, kot je Ku Klux Klan na območju "Bible Belt"¹⁸, ki je preko množičnih medijev pozivala ljudi, naj uničijo plošče in ne obiskujejo koncertov skupine The Beatles. Zaradi pritiskov cerkve se je moral Lennon na tiskovni konferenci avgusta 1966 v Chicagu javno opravičiti.

---

¹⁷ Beatlemania je bil termin, ki so ga uporabljali v 60. letih, ko so opisovali histerično navdušenost ljudi nad skupino The Beatles. Obsedeno stanje oboževalcev se je leta 1964 razširilo tudi v ZDA, ko je skupina nastopila v oddaji *The Ed Sullivan Show*. Skupina je zaradi vnetega kričanja oboževalcev morala pogosto prekinjati nastope. Novinarji in oboževalci so skupino spremljali na vsakem koraku (Wikipedia 2009e).

¹⁸ *Bible Belt* je neformalen termin, ki ga uporabljajo ameriški novinarji za opis regij, v katerih prevladuje krščanska vera. V to območje spadajo zvezdne države Alabama, Mississippi, Kansas, Oklahoma, Južna Karolina, Severna Karolina, Texas, Virginia. Gre za namigovanje, da ima v teh regijah krščanska cerkev vpliv na znanost, izobraževanje in politiko zveznih držav (Wikipedia 2009f).

Lennon: Če bi rekel, da je televizija popularnejša od Jezusa, ne bi bilo nič takega. Pogovarjal sem se s prijateljem in uporabil besedo Beatles v prenesenem pomenu. Ne pa kot, kaj jaz mislim. Rekel sem samo, da imajo The Beatles večji vpliv na mladino, kot karkoli drugega, vključno z Jezusom. Govoril sem narobe.

Novinar: Nekateri ljudje so ponavljali vaše izjave. Beatle imam raje kot Jezusa Kristusa. Kaj mislite o tem?

Lennon: Prvotno sem mislil na Anglijo. Mladim smo takrat pomenili več kot Jezus ali vera. Nikogar nisem hotel užaliti. Rekel sem to kot dejstvo, ki velja bolj v Angliji kot tukaj v ZDA. Ne pravim, da smo boljši ali večji od Jezusa. Ne primerjam se z Jezusom Kristusom kot osebo ali bogom, kot stvarjo ali karkoli že je. Rekel sem, kar sem in bilo je narobe. Vzeli ste narobe.

Novinar: Ste se torej pripravljeni opravičiti?

Lennon: Nikoli nisem hotel, da izpade antireligiozno. Opravičujem se, če vas bo to osrečilo. Še vedno pravzaprav ne vem, kaj sem storil. Skušal sem vam povedati, kaj sem dejansko mislil. Hočete, da se opravičim? Če vas bo to osrečilo, potem se vam opravičujem (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon se v tem času naveliča podobe priljubljenega fantiča, ki jo je moral imeti v skupini The Beatles. Kazati začne drugačen obraz. Zavzame kritično pozicijo do stvari, ki se dogajajo okoli njih. Postane uporniški. Neljub dogodek je začetek umestitve Lennona na pot, ki ga bo čez približno šest let pripeljala do direktnega konflikta z ameriško oblastjo. Natančneje z Nixonovo administracijo (Weiner v Leaf in Scheinfeld 2006).

Vsaka ideologija ima enako formalno strukturo, torej se tudi krščanska ideologija, tako kot moralna, pravna, politična itn. obrača na individuume, da bi jih spremenila v subjekte. Prav ta ideologija ima svoje rituale in prakse, s katerimi nastajajo množice religiozних subjektov. Vendar obstaja absoluten pogoj, kot pravi Althusser (2000, 103). Obstajati mora absolutni drugi subjekt, torej bog, v imenu katerega se religiozna ideologija naslavlja na vse individuume kot subjekte. Absolutni subjekt se tako zrcali v vsakem od teh individuumov in daje jamstvo, da bo prepoznal svoje, torej tiste, ki ga bodo prepoznali in se v njem našli. Ti bodo odrešeni. Lennona bi v tem oziru lahko opisali kot "slab subjekt", ki je s svojo javno

opredelitvijo zapustil prakse, ki jih obvladujejo ideološki aparati države. V tem primeru cerkev. Zapustil je pozicijo podrejenega višji avtoriteti in postal nesvoboden s stališča religiozne ideologije.

4.2.2 Leto 1967

Zaznamuje predvsem Lennonovo eksperimentiranje z glasbo in narkotiki. Kljub temu ostane produktiven, saj The Beatles izdajo albuma *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* in *Magical Mystery Tour*. Pesem *All You Need is Love* postane velika uspešnica tistega časa. Lennon ni slutil, da bo pesem postala himna hipijevskega *flower power*¹⁹ gibanja. V njej mu je uspelo združiti preprosto sporočilnost, ki so jo razumele vse nacionalnosti: "Vse, kar potrebuješ, je ljubezen". S pesmijo je skupina The Beatles hotela pustiti vpliv in sporočilo, ki je preprosto in ga ni mogoče interpretirati drugače. Lennon je bil vedno fasciniran nad močjo preprostih sloganov in njihovim vplivom na združevanje ljudi. Začel je ustvarjati umetniška dela, ki so imela propagandni učinek.

Ko so ga kasneje vprašali, če sta pesmi *Give Peace a Chance* in *Power to the People* propagandni pesmi, je Lennon odgovoril: "Seveda, tudi *All You Need is Love* je propaganda. Sem revolucionarni umetnik. Moja umetnost je posvečena spremembam" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

V tem letu Lennon spozna svojo bodočo ženo Yoko Ono. Skupaj preživljata vse več časa. Rezultat je mala plošča *Two Virgins*, ki jo posnameta skupaj. Lennon se z novim obdobjem svojega življenja vse bolj oddaljuje od skupine The Beatles, delovati začne samostojneje in se osebno razvijati.

V začetku 60. let, po mednarodnem uspehu, se je moral Lennon po navodilih menedžerja skupine The Beatles, Briana Epstein, zdržati javnih komentarjev o vojni z Vietnamom zaradi ugleda le-te. Naveličan pritiskov in prevzet s promirovniškimi gibanji začne konec 60. let javno razglašati svoja protivojna prepričanja.

---

¹⁹ *Flower power* je slogan, ki so ga uporabljali hipiji konec 60. in v začetku 70. let 20.st. kot simbol za ideologijo brez nasilja. Svoje korenine ima miselnost v nasprotovanju ameriški vojni v Vietnamu. Hipijevska kultura je vključevala mesta srečevanja, kot je bil klub *Paradiso* v Amsterdamu, kjer so umetniki razstavljali svoja dela. Ena takih je bila tudi Lennonova žena Yoko Ono (Wikipedia 2009g).

Takrat se je radikalizirala celotna kultura. V tej atmosferi se je morala skupina The Beatles soočiti z dogajanjem v svetu (Ali v Leaf in Scheinfeld 2006).

"Zdi se mi neumno, če v Ameriki ne bi nihče omenil Vietnama. Ne moremo se pretvarjati, kot da se nič ne dogaja," odgovori Lennon na vprašanje o vojni v Vietnamu. "Američani vedno sprašujejo po mnenju ljudi iz sveta zabave. Prav tako Britanci. Ne moreš se delati, da se nič ne dogaja, razen če si menih," Lennon šaljivo nadaljuje (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Protesti leta 1967 v Washingtonu D. C. navdihnejo ljudi k politični participaciji. Predvsem mladi, ki bi sicer delovali apatično, sodelujejo in se množično udeležujejo protestov in vstopajo v politično areno. Oblikujejo in izražajo svoje zahteve (Chomsky v Leaf in Scheinfeld 2006). Protestno gibanje kot oblika politične participacije služi Lennonu kot navdih in ga spodbudi h revolucionarnemu razmišljanju. Vključi se v politično areno, čeprav se protestnih shodov takrat še ni udeleževal. Navdušen nad močjo kratkih propagandnih sporočil in popolnoma ozaveščen z javnim dogajanjem zavzame pozicijo kritičnega individuuma.

4.2.3 Leto 1968

Lennon začne v intervjujih pogosto kritizirati oblast: "Našo družbo vodijo blazni ljudje, ki imajo blazne cilje in prizadevanja. Lahko kdorkoli zapiše, kaj dela naša vlada, kaj dela ameriška, kaj delata ruska, kitajska vlada? Kaj pravzaprav želijo doseči? Kaj mislijo, da delajo? Zelo bom vesel, če mi povedo, kaj delajo. Mislim, da so vsi blazni" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Tariq Ali, britansko-pakistanski zgodovinar, novelist, politični aktivist komentira, da je bil Lennon kot poročen s svetom. Spremljal je vse, kar se je dogajalo po svetu. Prav to dogajanje ga je spremenilo in oblikovalo. Lennonov proces mišljenja se je oblikoval v tem obdobju. Postajal je zrejši in bolj zaveden, hkrati pa tudi kritičen do okolja. K temu je v veliki meri prispevala Yoko Ono (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon je simpatiziral z idejami aktivistov in borcev za človekove pravice, kot sta Martin Luther King in Malcom X. Povsod po ZDA so pripravljali protestne shode proti vojni v Vietnamu. Množice so protestirale na ulicah v Chicagu z vzkliki: "Ves svet gleda" (Leaf in Scheinfeld 2006), ko je policija nasilno zatirala protestnike. Navdahnjen s protestnimi gibanji in zgrožen nad nasiljem nad protestniki v ZDA in Veliki Britaniji, napiše pesem *Revolution*.

---

*You say you want a revolution.
Well, you know.
We all want to change the world.
You tell me that it's evolution,
Well, you know.
We all want to change the world.
But when you talk about destruction,
Don't you know that you can count me out*

*Praviš, da hočeš revolucijo,
veš,
vsi si želimo spremeniti svet.
Misliš, da gre za evolucijo,
veš,
vsi si želimo spremeniti svet.
Vendar, če govoriš o uničenju,
potem me ne vključuj (The Beatles).*

V radikalnem družbenem prostoru so takrat delovale številne organizirane oblike protesta, ki so se združevale tudi v politične stranke. Množice so nagovarjali karizmatični voditelji in radikalni aktivisti, kot so bili Bobby Seale²⁰, dr. Angela Davis, Abbie Hoffman, s katerimi je Lennon prav tako simpatiziral in kot bomo videli kasneje, tudi aktivno sodeloval.

Lennon razloži, zakaj je pristaš nenasilne revolucije: "Ko gre za vprašanje uporabe nasilja, takrat avtomatsko igraš igro vladajočega sistema. Režim te spodbuja k nasilju in te provocira, ker ko si nasilen, vedo, kako te obvladati. Če sem revolucionar, sem umetnik, ne vojak. Na prvem mestu sem glasbenik, na drugem sem politik" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon s svojo nenasilno revolucijo ni nasprotoval idejam takratnih aktivistov, z njimi je javno soglašal in jih podpiral. Takrat se začne kazati mirovniška narava njegove ideologije, ki sloni na ideji nenasilne revolucije (Davis v Leaf in Scheinfeld 2006).

Vladajoči ideološki aparati ameriške tehnokratske družbe so bili sistemi cerkva, šol, univerz, informacijski aparati države, kot sta radio in televizija, ki so ljudem vcepljali vladajočo ideologijo. Tudi zato, ker se je tej ideologiji nekaj upiralo. Althusser pravi (2000, 116), da se je bil boj, ki pa je vselej posredno, neposredno, bližnji ali oddaljen odmev razrednega boja. Končni rezultat tega boja je bila vladajoča ideologija, ki lahko obstaja samo v kompleksnem sistemu ideoloških aparatov države. To dejstvo so osvetlili prav dogodki leta 1968, ki so

---

²⁰ Bobby Seale je bil soustanovitelj in vodja stranke Črnih panterjev (Wikipedia 2009h).

razkrili boj, ki je bil dotlej pridušen. Skozi upor in demonstracije se je pokazal neposredni razredni boj, ki poteka v ideoloških aparatih države.

4.2.4 Leto 1969

Po veliko standardih je bilo leto 1969 zelo pomembno. Politične razmere v svetu so bile nestabilne. Izrael je v vojni z Egiptom, ZDA so od leta 1964 v vojni z Vietnamom. Richard Nixon postane predsednik ZDA. Javnost je nezadovoljna.

Protesti se razširijo tudi v Veliko Britanijo, kjer v Londonu proti vladi ministra Wilsona protestira več tisoč ljudi. Velika Britanija je takrat podpirala ameriško vojno v Vietnamu. Motiv dodatno spodbudi Lennona. V znak protesta proti vladi leta 1969 vrne odlikovanje za člana Britanskega imperija (MBE)²¹.

Mejnik v Lennonovem osebnem življenju predstavlja poroka z ameriško umetnico, borko za človekove pravice in aktivistko japonskega rodu Yoko Ono. V znak protesta sta nekaj dni po poroki 20. marca 1969 v hotelu Hilton v Amsterdamu organizirala javne medene tedne za mir. Sedem dni sta preživela v hotelski postelji. Povabila sta novinarje, ki so lahko zastavljali vprašanja.

Lennon kasneje razloži: "Vedela sva, karkoli bova naredila po poroki, bo v medijih. Zato sva se odločila, da javno propagirava mir in hkrati pripraviva teatralni dogodek. V njem sva želela z najmanj energije doseči maksimalen efekt, zato sva delala v postelji. Virtualno sva imela sedemdnevno tiskovno konferenco v postelji" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Novinarji so množično pisali o dogodku. Sporočilo je bilo jasno, propaganda za mir. Po tednu v Amsterdamu si zakonca Lennon in Ono zamislita "totalno komunikacijo". Pokrita z belo rjuho, tokrat v hotelu na Dunaju, organizirata naslednji mirovni protest. Lennon odgovarja novinarju na vprašanje, zakaj sta pokrita z rjuho: "Doseči hočeva popolno komunikacijo. To pomeni, če ima kdo kaj za sporočiti, ni pomemben videz, ali kdo je. Pomembna je ideja in sporočilnost" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

---

²¹ Naziv MBE ali Member of British Empire je eden od razredov britanskega viteškega reda, ki ga je Lennonu leta 1965 podarila angleška kraljica (Wikipedia 2009i).

Zanimanje za dogodke, ki sta jih uprizarjala Lennon in Ono je bilo izjemno. Takrat sta se s svojim mirovnim sporočilom pojavljala na prvih straneh časopisov po svetu. Dogodek je bil edinstven in originalen, noben ni nikoli do tedaj uporabljal kampanje za širitev miru, komentira novinar in aktivist David Fenton. Bila sta medijsko izpostavljena na vsakem koraku (Fenton v Leaf in Scheinfeld 2006).

Vojna v Vietnamu je v začetku leta 1969 dobila nove dimenzije. Novi predsednik ZDA Richard Nixon začne s programom odpoklica vojaških enot, ki se imenuje Nixonova doktrina. Politika je podobna Kennedyjevi, vendar z razliko, da Nixon ni zagovarjal popolnega umika ameriških sil, ampak je hotel področje konflikta samo omejiti. Mirovniško gibanje v ZDA pridobiva na moči. Nixona podpira samo še manjšina.

Vojna ni bila sprejeta, ker ni imela motivacijskih faktorjev, kot sta npr. Pearl Harbour leta 1941 ali teroristični napad 11. septembra 2001, ki bi spodbudili visoko stopnjo patriotizma. Postajala je vedno manj sprejeta med ljudmi tudi zaradi številnih vojaških in civilnih žrtev na ameriški in tudi vietnamski strani. Ljudje v ZDA so se spraševali o smiselnosti vojne in njenem pomenu (Cuomo v Leaf in Scheinfeld 2006).²² "V vojni je umrlo okoli 2 milijona ljudi, kar ni ravno povzemalo življenja, svobode in sreče," komentira George McGovern, ameriški senator v letih od 1963 do 1981 (McGovern v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon in Ono načrtujeta drugi protest v postelji v ZDA, vendar jima zaradi obsodbe, da je Lennon užival in posedoval droge, vstop v državo prepovejo. Novinarsko konferenco zato organizirata v Montrealu v Kanadi. Lennon izkoristi medije za sporočilo ameriški administraciji: "Mir je ekonomičen, se obrestuje. Predsednik Nixon bi bil zelo popularen, če bi to dosegel. Preprosto, mir naj samo razglasi" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

V hotelski sobi nato skupaj z obiskovalci posnamejo pesem *Give Peace a Chance*. Ideja za pesem se rodi spontano, ko med posteljno kampanjo na vprašanje novinarja Lennon odgovori: "Vse, kar hočemo, je dati miru priložnost" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Fraza kasneje spremeni v pesem, ki hitro postane himna protivojnega gibanja. Na dan odloka ustavitve vojne v Vietnamu 15. oktobra so potekale demonstracije pred Belohišo v Washingtonu. Zbranih je bilo skoraj pol milijona protestnikov. Množice vodijo radikalni aktivisti, kot je bil Pete Seeger, ki med verzi pesmi *Give Peace a Chance*, ki jo prepeva

---

²² Mario Cuomo je bil guverner New Yorka od leta 1983 do 1995.

množica, po megafonu nagovarja vladajoče: "Poslušajš Nixon?²³ Poslušajš Agnew?²⁴ Poslušate v Pentagonu?" (Seeger v Leaf in Scheinfeld 2006).

---

*Bagism, Shagism, Dragism, Madism,
Ragism, Tagism,
This-ism, That-ism, Is-m Is-m Is-m
All we are saying... Is to give peace a chance.*

*Bagism, Shagism, Dragism, Madism,
Ragism, Tagism,
Ta- izem, oni- izem, izem, izem.
Vse, kar govorimo... ponudimo miru
priložnost (Lennon).*

Konec decembra leta 1969 začneta Lennon in Ono drugi del kampanje za mir. Posnameta in izdeta pesem *Happy Xmas (War is over)*, ki nakaže možnost konca vojne. S tem Lennon ponudi možnost vsakemu posamezniku. Spet je v ospredju tematika miru in harmonije za vse ljudi na svetu: "Srečen božič za črne in bele, rumene in rdeče. Ustavimo boj" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon se je vedno zanašal na zelo preproste in fundamentalne koncepte, ki jih je uporabljal in izražal v pesmih ali preprostih sloganih. Hotel je, da bi ga vsi razumeli brez napačnih interpretacij. Lennon: "Ljudje se ne zavedajo, da lahko imajo mir, če ga želijo in če se zavedajo, da ga lahko dosežejo" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennonova dejanja bi lahko razumeli kot postopno oblikovanje nasprotujoče ideologije ameriški tehnokratski kulturi. Bil je prvi, ki je začel graditi premišljeno javno podobo, ki jo je manifestiral z mirovniško prakso. Postopoma se je začel izločati kot karizmatični idejni vodja. Glavna značilnost njegove kampanje je bila združitev teoretičnih konceptov nove levice, kontrakulture in mirovništva v enotno podobo, ki je bila dovolj pronicljiva, zanimiva in šokantna, da so jo množični mediji zgrabili in o njej zavzeto poročali.

---

²³ Richard Nixon je januarja 1969 postal 37. predsednik ZDA. Njegov mandat je trajal do leta 1974. Bil je edini predsednik v zgodovini ZDA, ki je odstopil s položaja.

²⁴ Spiro Agnew je bil podpredsednik ZDA v prvem mandatu Nixonove administracije od 1969 do 1973.

Lenonove prakse lahko po Althusserju (Moder v Althusseer 2007, 87) označimo kot specifične ideološke produkcije. Le-te predstavljajo npr. verske prakse, različne obrede od molitve, prekrižanja do kesanja, ki jih avtor imenuje razlike med modalnostmi materialnosti. V istem smislu lahko omenjene geste služijo in jih moramo razumeti kot ideološke produkcije, interpelacije, s katerimi ideologija interpelira materialne individuume in ustvarja subjekte. To velja za vsa avtomatična, spontana in popolnoma vsakdanja dejanja. Vseeno je, če gre za besedo in njen pomen ali strel z orožjem. V praksi so pomembne le stopnje intenzivnosti. Kot navaja Moder (Moder v Althusser 2007, 88), je prebrati nekaj besed iz knjige lahko bistveno bolj intenzivno dejanje, kot izstreliti naboj. Torej imajo načini produkcije le različne intenzivnosti, ker se merijo sami s seboj in niso, eni manj, drugi bolj teoretski ali praktični, ampak eni manj, drugi bolj intenzivni. Te stopnje intenzivnosti materialnih praks si bomo pri Lennonu podrobneje ogledali v naslednjih poglavjih.

4.2.5 Leto 1970

Aprila ameriška vojska napade Kambodžo, kar je v nasprotju z Nixonovimi predvolilnimi obljubami o koncu vojne v Vietnamu. V ZDA so razmere kritične, javnost je ogorčena. Med protesti proti vojni na univerzi Kent State je nacionalna garda ubila štiri študente, kar sproži nadaljnje demonstracije proti vladi in vojni. Zakonca Lennon – Ono razglasita leto miru.

Lennon izda svoj solo album *John Lennon/Plastic Ono Band*, na katerem je pesem *Working Class Hero*, ki govori o zatiranju in prisilnem usmerjanju subjekta iz delavskega razreda s strani sistema.

---

*Keep you doped with religion, sex and T.V.
and you think you're so clever and classless and free
but you're still fucking peasants as far as I can see*

*Omamljajo te z religijo, seksom in televizijo,
misliš, da si pameten, brezrazreden in svoboden,
še vedno si jeben bedak, kolikor vidim (Lennon).*

Tudi ta pesem je sprožila reakcijo oblasti, ko je demokratski politik Harley Orrin Staggers slišal pesem na ameriški radijski postaji WGTB²⁵ in poslal pritožbo na FCC²⁶. Pesem so cenzurirali zaradi besede *fuck*, ki se pojavi v besedilu. Predstojnik radijske postaje je dobil prepoved predvajana. Ker se na radijski postaji prepovedi niso držali, je dobil celo zaporno kazen in 10.000 dolarjev denarne kazni. V svojo obrambo je izjavil, da so ljudje v Washingtonu dovolj sofisticirani, da občasno lahko sprejmejo besedo iz štirih črk v določenem kontekstu in jih ta kljub temu ne užali ali razburi. Druge radijske postaje po državi pesmi zato raje niso predvajale.

Lennon se ponovno sooči z mehanizmom cenzure v ameriški družbi. Tokrat so morali pod direktivo vladne agencije umakniti sporno pesem. Niso le preprečili provokacije, kot je bil za leto 1969 načrtovan "javni protest v postelji", napadena je bila njegova umetnost. Izvedli so cenzuro nad svobodo izražanja in delovanja.

4.2.6 Leto 1971

Lennon je vedno želel biti v središču dogajanja. Hotel je biti seznanjen z aktualnimi dogodki, zato se septembra z Yoko Ono preselita v New York, ki ga je Lennon opisal kot center kreativnega sveta. Lennon je v ZDA prišel kot državljani Velike Britanije. Takoj je navezal stike s takratnimi aktivističnimi voditelji, kot sta bila Jerry Rubin in Abbie Hoffman. Postal je del političnega dogajanja.

Takratna oblast je videla v radikalnih aktivistih nevarnost in politične nasprotnike, ki so jih hoteli zapreti in onеспособiti. To nalogo je prevzel Zvezni preiskovalni urad FBI.

Direktor FBI J. Edgar Hoover²⁷ je preiskovalni urad uporabljal kot instrument politične policijske sile. Vsak, ki je javno deloval proti vladi, je postal predmet proučevanja urada FBI. Vse politične aktiviste tistega časa so opazovali. Uporabljali so najrazličnejše metode

---

²⁵ WGTB je študentska radijska postaja, ki deluje od 60. let prejšnjega stoletja na univerzi Georgetown University v Washington, D.C. Takrat je bila postaja pogosto tarča napadov ameriške administracije, ker je predvajala alternativni rock. Morala je cenzurirati nekatere izvajalce, ker naj bi izražali radikalno levičarska stališča (Wikipedia 2009j).

²⁶ Federal Communications Commission (FCC) je neodvisna agencija ameriške vlade, ki jo vodi statut kongresa. Večino vodilnih komisarjev imenuje aktualni predsednik. Agencija deluje na strateških področjih medijev, komunikacij in informacij (Wikipedia 2009k).

²⁷ J. Edgar Hoover je bil direktor Zveznega preiskovalnega urada FBI, ki deluje kot varnostno-policijska organizacija, ki preiskuje zločine na teritoriju ZDA (Wikipedia 2009l).

nadzora, od prisluškovanja telefonskim pogovorom, sledenja, zapisovanja javnih govorov, vznemirjanja in nadlegovanja ljudi. Za njihovo početje so uporabljali legalni sistem (Davis v Leaf in Scheinfeld 2006).

Eden od upokojenih agentov FBI, John Ryan izjavi: "Če gledam nazaj, je bilo resnično grozno, kar smo počeli. Vlada nas je zlorabila za svoje cilje. Imeli smo neposredne ukaze ustaviti nesoglasja" (Ryan v Leaf in Scheinfeld 2006).

Hoover je za vsako ceno hotel doseči nevtralizacijo protestnih gibanj in organizacij. Efekt je imel prednost pred pravičnostjo, legalnostjo in moralo: "Amerika ne potrebuje tistih, ki zagovarjajo mir za vsako ceno in ne tistih, ki zagovarjajo slogane Bolje rdeč kot mrtev ...," je poudarjal direktor Zveznega preiskovalnega urada FBI (Hoover v Leaf in Scheinfeld 2006).

Odnos administracije do protestnikov je postal skrajšen. V nekaterih primerih je šlo celo za politične atentate. Načrtovan je bil umor vodilnega črnkega organizatorja shodov, aktivista, člana stranke *Črni Panterji* Freda Hamptona. V načrtovani akciji so ga ubili agenti FBI (Chomsky v Leaf in Scheinfeld 2006).

Stranka *Črni panterji* je bila nevarna. Ne v smislu, kot so ljudje predvidevali, ker so bili člani oboroženi, ampak je njihovo glavno nevarnost za ameriško vlado predstavljala sposobnost mobilizacije množic. Stranka je ljudem ponudila primer možnosti svobodne odločitve. Svobode odločitve za moč (Davis v Leaf in Scheinfeld 2006).

V svoji filozofiji je stranka črnih panterjev zagovarjala *interkomunalizem*, ki so ga razlagali kot družbo brez avtoritete. Niso se imeli za nacionaliste. Zagovarjali so družbo brez superiornosti, rasizma in sekt. Lennon je idejo povzel v svoji pesmi *Imagine*.

Imagine there's no countries

It isn't hard to do

Nothing to kill or die for

And no religion too

Imagine all the people

Living life in peace ...

Predstavlja si, da ni držav,

ni težko.

Ničesar, za kar bi ubijali ali umirali.

Nobene religije.

Predstavlja si ljudi,

ki živijo v miru (Lennon).

Profesor Richard Middleton je skladbo kot celoto analiziral in jo razume kot niz različnih elementov, ki sami po sebi ne pomenijo ničesar. Ti elementi so:

- melodija je v stilu rokofske balade;
- harmonija in orkestracija;
- aranžma, ki poudarja prisotnost avtorja (Lennon se pri petju sam spremlja na klavirju);
- soulovska, gospelovsko inspirirano petje;
- politično radikalno besedilo (Middleton v Stanković 2006, 111).

Noben izmed teh elementov sam po sebi ne nosi političnega ali filozofskega pomena pacifizma. Skladba je dobila ta uveljavljeni pomen, ko so se vsi elementi združili in je skladbo kot celoto prevzela posamezna družbena skupina v poznokapitalistični družbi.

Pod vplivom protivojnih idej istega leta napiše še eno protestno pesem *Power to the People*. "To pesem sem napisal na enak način kot Give Peace a Chance, kot protest. Nekaj za ljudi, ki jo bodo peli" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Nekdanji agent FBI je v intervjuju povedal, da Lennon ni prišel v nasprotje z oblastjo zaradi glasbe in političnih besedil, ampak zaradi simpatiziranja z ljudmi, ki so predstavljali grožnjo sistemu. Prijateljeval je z vodilnimi člani in javno podpiral radikalne organizacije. Lennon v intervjuju zagovarja originalen statut radikalne stranke *Črni panterji* in njihovega programa v desetih točkah ni razumeval kot nasilnega. Aktivno je prijateljeval in sodeloval z voditeljem panterjev Bobbyjem Sealom in celo financiral njihove aktivnosti (Weiner 1999, 110–119).

Policijsko nasilje nad nasprotniki nasilja je postopno radikaliziralo del kontrakturne mladine in jih spodbudilo k radikalnejšim metodam upora (Kaučič v Roszak 1978, 235). Decembra tega leta so aktivisti z Lenonom na čelu organizirali koncert v podporo Johnu Sinclairu²⁸, ki je bil takrat zaprt. Na koncertu se je zbralo okoli 20.000 protestnikov. Lennon je oder delil tudi z drugimi glasbeniki, ko so Stevie Wonder, Phil Ochs, David Peel in aktivisti, ki so množico s protivojnimi sporočili. Lennon je za to priložnost napisal pesem z naslovom *John Sinclair*, ki je vsebovala propagandno sporočilo za izpustitev Sinclairja. Lennon je pred pesmijo nagovoril množico: "Tukaj nismo le zaradi John Sinclairja, ampak da

---

²⁸ John Sinclair je bil pesnik in politični aktivist, ki je bil zaradi prodaje dveh zvitkov marihuane policistu v civilu obtožen na 10 let zapor. Sodišče mu je prisodilo kazen, ker bi lahko ogrozil družbo (Wikipedia 2009m).

osvetlimo, kar se dogaja, da vsem povemo, da nismo apatični, da lahko nekaj storimo. Pa kaj, če flower power ni delovala. Začnimo znova" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Tri dni kasneje so oblasti zvezne države Michigan, v kateri je bil zaprt, izpustile Sinclairja. Takrat so se v FBI začeli zavedati resnične moči in vpliva Lennona, ki se ni zavedal, da je s svojimi dejanji postal predmet opazovanja agentov FBI. Postal je uradna grožnja sistemu ZDA.

Povezovanje z interesnimi skupinami, ki so imele resen in jasen politični cilj spremeniti obstoječo politično, družbeno in socialno ureditev, je bilo za Lennona ključno za manifestacijo mirovniških idej. Po Althusserju vsaka politična stranka ni ideološki aparat države, torej ni podrejena zakonu sistema. Politične stranke so zgolj sestavni deli posebnega političnega ideološkega aparata države, ki realizira politično ideologijo vladajočega razreda. Avtor dopušča možnost revolucionarnih političnih strank, ki so rezultat razrednega boja (2000, 119). V vsaki od političnih frakcij obstaja neka realnost. Če so stranke rezultat razrednega boja, potem si v njem lahko prizadevajo uveljavljati svoje posebne interese. Skozi realnost se torej kaže razredni antagonizem. Razrednemu boju v ZDA in Veliki Britaniji, kot pravi Althusser (2000, 20), ni uspelo prekoračiti praga volilnega zastopništva. To pomeni, da je vladajoči razred, kot ga avtor poimenuje, popolnoma zavarovan s parlamentarnim političnim sistemom.

4.2.7 Leto 1972

Ameriški predsednik Nixon je začel svojo volilno kampanjo. Lennon in njegovi privrženci so po uspehu koncerta za izpustitev Sinclairja hoteli organizirati protivojno koncertno turnejo po ZDA. V vseh mestih, kjer bi nastopil Nixon v svojem političnem pohodu, so hoteli organizirati koncert proti njemu. Predsednik Nixon se takrat prvič neposredno sooči z Lennonom.

Nixon se je zavedal, da je s svojo vojno politiko zelo izgubil ugled, zato je potrdil 26. amandma k ustavi ZDA, ki je dovoljeval volilno pravico vsem državljanom od 18. leta starosti dalje. S tem je predsednik skušal na svojo stran pridobiti pribl. 11 milijonov mladih, ki so predstavljali srce Lennonovih oboževalcev. V krogih Richarda Nixona je dejansko obstajala bojazen, da bi lahko John Lennon usmeril to volilno maso drugam in s svojim vplivom ogrozil politično eksistenco predsednika (Weiner v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon je takrat postal politični nasprotnik Nixona: "Naša naloga s koncerti je, da ljudem povemo in pokažemo, da obstaja upanje za politično spremembo. Spremeniti jim moramo mišljenje. Povedati jim moramo, da je šele začetek revolucije. Navdušiti jih moramo s tem, kaj vse lahko naredimo. Iz Amerike se bo mirovna revolucija razširila po vsem svetu. Viva la revolucion!" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Nekdanji uradnik Nixonove administracije Gordon Liddy potrjuje, da je Lennon za njih predstavljal človeka z visokim profilom. Bilo je določeno, da ga nadzirajo in spremljajo njegovo početje (Weiner 1999, 170).

Nixon ni hotel, da se po republikanskih konvencijah milijoni ljudi po vsej ZDA zbirajo na koncertih, kjer nastopajo John Lennon in njegovi mirovni zagovorniki. Lennon se sprva ni zavedal moči in vpliva ameriškega esteblišmenta, vendar je kmalu ugotovil, da mislijo resno: "Vedno, ko sem stopil iz hiše v New Yorku, sem na drugi strani ulice videl agente, ki so me opazovali. Kamorkoli sem šel, so bili za mano. Prisluškovali so mojim telefonskim pogovorom. Mislim, da so me hoteli prestrašiti. Uspelo jim je, bil sem prestrašen, paranoičen" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon je bil britanski državljan z začasnim bivanjem v ZDA, kar je administracija izkoristila za njegov pregon. Republikanski senator Strom Thurmond²⁹ je v Belo hišo poslal pismo, v katerem razloži mirovniške načrte za koncertno turnejo proti Nixonu, ki jo je načrtoval Lennon. Thurmond v pismu pojasni, da bi bila deportacija Lennona edini strateški protiukrep. To bi lahko dosegli, če bi zavrnil in ukinili Lennonovo vizo. Obtožili bi ga lahko na podlagi njegove izjave, da je v Veliki Britaniji posedoval narkotike, kar bi pomenilo takojšen izgon iz ZDA (Weiner 1999, 289).

Najbolj zanimivo o primeru Lennon pa ostaja pismo takratnega direktorja FBI Hooverja najožjemu predsednikovemu asistentu Haldemanu 25. aprila 1972. V njem je podan neposreden dokaz, da je šlo pri Lennonu za politično preiskavo, ki je imela povod v samem vrhu Bele hiše, če ne direktno pri predsedniku samem (Weiner 1999, 240).

FBI je kasneje potrdil, da ima 281 strani dokumentov o Lennonu, ampak jih večine ne morejo razkriti, ker trdijo, da so tajni dokumenti nacionalne varnosti (Weiner 1999, 244).

---

²⁹ Strom Thurmond je bil predsednik komiteja Notranje varnosti, ki je v Belo hišo posredoval informacije o koncertni turneji, ki sta jo organizirala Lennon in aktivist Jerry Rubin (Leaf in Scheinfeld 2006).

Po spornem pismu je čez približno mesec dni ameriška služba za imigracije začela deportacijski proces proti Lennonu, ki so ga obtožili na podlagi njegove kazenske izjave leta 1968 v Londonu, da je posedoval narkotike. Oblasti so ga spoznale za nevarnega ameriški družbi. Lennon se je moral naslednja štiri leta zagovarjati na zaslišanjih. Politika deportacije Lennona iz ZDA se je začela realno udejanjati. Služba za imigracijo je vodila zaslišanja, na katerih so prikazovali Lennona kot državnega sovražnika, ki vodi kampanjo proti predsedniku Nixonu. Njegova besedila, ki so jih imeli kot dokaz, so prikazovali antagonistično do ameriške vlade.

Medtem ko se je njegov deportacijski boj nadaljeval, se je Lennon aktivno udeleževal protestnih shodov v New Yorku. Pojavljal se je v televizijskih programih, kot je *Mike Douglas Show*, kjer je gostil aktivista Jerryja Rubina in Bobbyja Seala.

Lennon se je takrat že zavedal resnosti položaja: "Če se karkoli zgodi meni ali Yoko, ni bila nesreča" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon 1. marca prejme odločbo o deportaciji. V njej je navedeno: "G. in ga. Lennon, vaše začasno bivanje v ZDA je poteklo 29. februarja 1972. Pričakovano je, da boste zapustili državo do 15. marca 1972" (John Lennon – FBI Files).

Služba za imigracije je marca pripravila veliko javno zaslihanje, na katerem so poskušali Lennona prikazati kot nezaželenega in nevarnega za družbo zaradi načina življenja, nevarnih prijateljev, zaradi njegovih mirovnih stališč in politike, ki jo je zagovarjal. Na zaslišanju so celo obravnavali nekatera besedila Lennonovih pesmi, ki so jih predstavili kot antagonistična. Lennon odgovarja na vprašanja novinarjev po obravnavi: "Počutim se kot, da bi bil spet v šoli. V težavah sem bil vse življenje. Tako ali drugače. Edina razlika je, da me tokrat še ne tepejo" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Po zaslišanju bi primer moral še na sodišče, vendar se to ni zgodilo iz dveh razlogov: prvič, ker je bil preiskovalec, ki je primer vodil, razumen in je predvideval, da bodo odtujili vso ameriško mladino, ki je zagovarjala Lennona, in drugič, ker bi bila nadaljnja obravnava povezana z ogromnimi javnimi stroški. Dejansko so imeli vse legalne pristojnosti za Lennonov izgon iz države (Leaf in Scheinfeld 2006).

Sol Marks, ki je bil takrat direktor ameriške emigracijske službe, je o Lennonu povedal: "Njegov problem je dokazilo krivde za posedovanje marihuane in za to formalno ni rešitve" (Marks v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon se dalje zagovarja: "Izgnati me hočejo, ker sem mirovnik. Sproti spreminjajo svoja pravila, da bi me dobili" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Odvetnik Leon Wildes, ki ga najame v nadaljevanju procesa, je bil zelo presenečen nad stvarmi, ki so se zgodile v primeru. Lennon je bil izredno načelen, razumel je, da je narobe, kar se mu je zgodilo. Vedel je, da gre za zlorabo pravne države. Pripravljen se je bil upreti in vsem pokazati na nepravilnost (Wildes v Leaf in Scheinfeld 2006).

Lennon se je po odločbi, da zapusti državo v 60. dneh, še zmeraj udeleževal srečanj in shodov proti vojni. S pritožbami odvetnika je svoje bivanje v ZDA samo podaljševal. Oblastem je vseeno uspelo preprečiti načrtovano protivojno koncertno turnejo. Lennon je kasneje izjavil, da bi ga lahko celo ubili, če bi se udeležil republikanskih konvencij (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Ob koncu leta je bil Lennon že krepko v sporu z oblastjo. Pri tem sklepu smo bolj dosledni, če po Althusserju (2000, 117) opredelimo, da je bil Lennon v neposrednem konfliktu s političnim aparatom države. To lahko trdimo, če vemo, da politični državni aparat vključuje predsedstvo države, vlado, upravo, ki sta orodji izvršne oblasti, vojsko, policijo, pravosodje, sodišča in zapore. Politični ideološki aparat je torej potrebno ločiti od političnega državnega aparata. Le-ta je izrazito bolj enoten kot vsi ideološki aparati države skupaj. Politični državni aparat v predsedniškem sistemu torej zajema predsednika države, ki zastopa enotnost in voljo vladajočega razreda. Prav tako poseblja avtoriteto in je zmožen uveljaviti splošne interese vladajočega razreda proti posebnim interesom drugih družbenih, interesnih skupin. Vlada, ki jo vodi predsednik države, izvaja politiko vladajočega razreda. Althusser (2000, 118) pod politični državni aparat uvršča tudi upravo, ki politiko izvaja in služi njenim interesom. Glavna razlika med njima je, da politični ideološki aparat spada pod ideološke, politični državni (predsednik, vlada, uprava) pa pod represivne aparate države.

Politični ideološki aparat države po drugi strani zajema politični sistem, ustavno ureditev, opredelimo ga lahko, kot pravi avtor (2000, 119), z določenim volilnim načinom zastopanja ljudske volje. Vlada je odgovorna volivcem, ki jih lahko zastopata kongres ali parlament. Glavna prednost vlade je, da se lahko tej odgovornosti izogne. Uporabi lahko najrazličnejša sredstva zastraševanja, nadzorovanja, prirejanja veljavnih pravil, cenzuro, prirejanje volilne

pravice, prepoved revolucionarnih strank. Politični ideološki aparat tako deluje hkrati z državnim aparatom, oba pa ustvarjata fikcijo, ki ustreza določeni realnosti. V tej ustvarjeni realnosti, ki jo vcepljajo politični ideološki aparati države, sestavni deli tega sistema temeljijo na ideologiji svobode in enakosti individuumov, ki volijo. Vsak ima svobodo izražanja svojega mnenja, če s tem ne nasprotuje političnemu državnemu ali političnemu ideološkemu aparatu države. Vsak ima svobodno izbiro glasovanja in opredelitve za politično stranko, če seveda ni prepovedana.

4.2.8 Leto 1973

Richard Nixon je bil tega leta ponovno izvoljen za predsednika ZDA. V FBI so po izvolitvi uradno zaključili s primerom Lennon in se odločili, da bodo dokumente zaprli za javnost. Služba za emigracijo po volitvah vodi postopek naprej, vendar manj intenzivno in dosledno. Lennon v šali pove: "Konservativci so srečni, da se še vedno dogaja, liberalci pa, da me ne vržejo iz države" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

4.2.9 Leto 1974

Po aferi *Watergate* leta 1974 predsednik Nixon odstopi s položaja. Njegov naslednik Gerald Ford ne pokaže interesa za nadaljevanje bitke z Lennonom. Primer potihne.

4.2.10 Leto 1976

Lennonov emigracijski status je bil dokončno urejen, ko je prejel zeleno karto in ameriško državljanstvo leta 1976. Lennon izjavi: "Kar tako naprej, brat, mir" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

Po volitvah tega leta, ko je bil izvoljen demokratski kandidat Jimmy Carter, se januarja 1977 Lennon in Ono v znak podpore udeležita njegove inavguracije.

4.2.11 Smrt kot medijski dogodek

Novica je prišla nenadno, kot obnovljen ritual. Utrinek, ki zmoti prenos nogometne tekme. Potem zvonjenje telefona. Klici iz različnih koncev mesta. Nato še ena vest z več podrobnostmi. Ljudje s tresočimi glasovi. Res, John Lennon je umorjen.

Ritual, ki se ni zaključil z njegovo smrtjo 8. decembra 1980, ritual, ki se ni začel v 60. letih z umori John F. Kennedyja, Martin Luther Kinga, Malcolma X, Robert Kennedyja. Ritual, ki enostavno biva. Začetni šok se kasneje umiri in prenese v članke časopisov in televizijske programe. Pretresljiva zgodba, klišejska reakcija ogorčene množice, obsesivna invazija na privatno življenje vdove pokojnega, klici protestnikov k večjemu nadzoru nad orožjem, profiliranje morilca, apokaliptične deklaracije o bolni ameriški družbi. Naposled, ko je orgije konec, vsak nadaljuje svojo zgodbo.

Lennon je, kot da bi slutil, več kot deset let prej napovedal svojo smrt v pesmi *Helter Skelter*. Prav tako v enem od intervjujev izjavi: "Po moje me bo ustrelil kak norec" (Lennon v Leaf in Scheinfeld 2006).

In case of accidents he always took his mom.

He's the all American bullet-headed saxon mother's son.

All the children sing

Hey, Bungalow Bill

What did you kill

Bungalow Bill?

V primeru nesreče se vedno zateče k mami.

Je čistokrvni ameriški okrogloglav, trmast, saksonski mamin sin.

Vsi otroci pojejo.

Hej, Bungalow Bill,

kaj si tokrat ubil,

Bungalow Bill? (Lennon).

A tokrat je vseeno malo drugače. Umorjen ni bil politik. Nekdo, ki bi s svojimi abstraktnimi idejami poslal ljudi v vojno ali jih pripeljal domov. Prav tako ne nekdo, ki bi za sabo vodil milijone ljudi v imenu pravice. Razlika je v objektu rituala. Nekdo se je priplazil iz teme, dvignil pištolo in umoril umetnika. To je bilo nekaj novega. Tokrat je bil umorjen tisti, ki ni oblikoval politike, ampak je spreminjal družbo od znotraj. Nekdo, ki je pomagal spremeniti in

izoblikovati celotno generacijo. Umorjena je bila pesem. Vse se je zgodilo v mestu, kamor je umetnik prišel ustvarjat pesem, v katerem se je hotel počutiti varnega na ulicah, med ljudmi, v New Yorku.

Tisoči so prihajali pred vhod zgradbe Dakota, kjer je bil Lennon ustreljen. Peli so svojo pesem, tisto, ki so jo peli stotisoči oktobra 1969 na demonstracijah v Washingtonu.

"All we are saying . . ."

5 SKLEPNI DEL

5.1 Politika deportacije v ZDA in Lennonov primer v luči sedanjosti

Primer Nixonove deportacije Lennona v 70. letih je relevanten še danes, ker so bile politične pravice emigrantov centralni problem v času Busheve vladavine vse do konca leta 2008. Spomnimo se samo primera Guantanamo. Zgodba med Lennonom in Nixonom se konča, ko slednji odstopi s predsedniškega položaja. Kljub temu da je bil Lennon svetovna pop ikona že za čas življenja, je bila njegova napaka, da je javno nasprotoval režimu in njegovi ideologiji. Stališče takratne Nixonove administracije je bilo: "Ne delaj tega pri nas v ZDA, pojdi nazaj v London, če hočeš ostati v New Yorku, drži gobec" (Liddy v Leaf in Scheinfeld 2006)³⁰. Kaj bi bilo, če bi bil Lennon temnopolti državljan katere od muslimanskih držav, lahko samo ugibamo.

Lennonov primer deportacije ni osamljen, še posebej, če temo prenesemo v sedanjost. Osredotočimo se na umetnike. Po terorističnem napadu 11. septembra 2001 se tisti, ki želijo v ZDA, soočijo z novo zakonodajo, natančneje reformo politike z vizami. Ta določa preverjanje ozadja vseh državljanov držav podpornic terorizma, ki so na črnem seznamu State Departmenta. Nekdanji predsednik Bush je šel v procesih deportacije še dlje kot Nixon. V času njegove administracije uveljavijo zakon o imigraciji, s katerim se Bela hiša lahko znebi vseh ljudi, ki nimajo ameriškega državljanstva. Deportira jih lahko, ne da bi navedla konkreten vzrok, deportira jih lahko, če jih ne mara (Weiner 1999).

Leta 2002 so tako zavrnili 22 kubanskih glasbenikov, ki so se hoteli udeležiti podelitve nagrad *Grammy*. Eden od njih je bil džez pianist Chcho Valdes, ki je dobil to nagrado. Prav tako v

---

³⁰ Gordon Liddy je bil nekdanji visoki uradnik Nixonove administracije.

ZDA ni mogel iranski filmski režiser Abbas Kiarostami, ki je osvojil najvišjo nagrado na filmskem festivalu v Cannesu. Režiser se je hotel udeležiti premiere svojega novega filma v New Yorku (Weiner 1999). Omenjeni primeri so radikalnejši od Lennonovega, ne le zaradi tega, ker je bilo ameriškim državljanom onemogočeno, da bi osebno videli ali slišali katerega izmed avtorjev, ampak ker so ti izhajali iz držav, ki so bile na črni listi Busheve administracije. Vstop v ZDA so jim zavrnilo zaradi nacionalnega porekla.

Enaka usoda je doletela ogromno mladih iz muslimanskih držav, ki so živeli v ZDA, čeprav niso javno kritizirali sistema, kot je to počel John Lennon. Služba za emigracijo jih je izgnala, ker so bili mladi muslimani in bi potencialno lahko bili nevarni. V prvih tednih po terorističnem napadu, ko je državo zajel val panike, je služba preverila na tisoče ljudi z muslimanskim poreklom. Mnoge so mesece zadrževali brez obtožbe za kakršnakoli kriminalna dejanja (Weiner 1999).

Predsednik Nixon ni bil prvi, ki bi uporabil ameriško emigracijsko politiko za deportacijo nezaželenih radikalcev, ki niso bili državljani ZDA. Čas vojne je bil vedno primeren za utišanje mirovnik aktivistov. Lennonov primer ima zagotovo veliko skupnega s primerom anarhistične voditeljice Emme Goldman, ki je nasprotovala vključitvi ZDA v 1. svetovno vojno. Zagovornica anarhizma je bila izgnana leta 1919, državljanstvo so ji odvzeli že leta 1908. V ZDA so jo proglasili kot nezaželeno. Na podlagi Zakona o uporih iz leta 1918 so jo obtožili in izgnali. Zakon je predstavljal napad na svobodo govora, ker je prepovedal nelojalno, profano, nespodobno ali napadalno govoriti o vladi in sistemu. V obdobju 1. svetovne vojne so izgnali na tisoče protivojnih aktivistov (Weiner 1999).

Med 2. svetovno vojno so oblasti približno 150.000 japonskih Američanov poslale v relokacijske centre, kot je bil Manzanar. Ti državljani niso bili protivojni aktivisti, veliko jih je imelo celo ameriško državljanstvo (Wikipedia 2009n).

Obdobje hladne vojne je prineslo nov val deportacij. Filmski igralec Charlie Chaplin je bil obtožen protiameriških aktivnosti in simpatiziranja s komunizmom. Tudi njega je preganjal in nadzoroval FBI. Leta 1947 je dobil poziv sodišča, vendar se ni nikoli udeležil zaslišanj. Med obiskom v Londonu leta 1952 je emigracijska služba zavrnila njegovo vrnitev v ZDA. Chaplin se je zato raje preselil v Švico (Wikipedia 2009u).

V nekaterih pogledih pa Lennonov primer najboljše sovпада s Pablom Picassom. Leta 1950 je prvič zaprosil za vstop v ZDA. Vodil naj bi 12 delegatov Svetovnega mirovnega kongresa v Washington, kjer bi poskušali prepričati predsednika Trumana in ameriški kongres, naj ustavijo načrt atomske oborožitve. Mirovni kongres v Parizu in Pragi leto prej so v ZDA obtožili kot napad na njihov sistem. Tudi aktivnosti Pabla Picassa so opazovali in nadzirali v FBI že od leta 1944. Zaradi pripadnosti drugačni ideologiji so celotni delegaciji, vključno s Picassom, zavrnil vstop v ZDA. Istega leta Picasso naslika znamenitega goloba, ki postane simbol miru. Picasso je naslikal, kar je Lennon izrazil v pesmi *Give peace a chance*. Tudi njemu so leta 1969 zaradi mirovne kampanje preprečili vstop v državo. Takrat je hotel organizirati teden v postelji tudi v ZDA. Za razliko od Picassa Lennonu kasneje odobrijo vstop v državo, kjer nadaljuje mirovno kampanjo.

Zakon o uporabi je bil v ZDA leta 1922 odpravljen, zato predsednik Nixon ni imel direktne moči, da bi izgnal Lennona iz države. Obtožili so ga posedovanja mamil in ga zato na podlagi takrat veljavnega Zakona o emigraciji razglasili za nezaželenega (Leaf in Scheinfeld 2006).

5.2 Zaključek: glasba mirovništva proti hrupu oblasti

Glasba je hkrati čista teorija, način družbenega izražanja, trajanje, preseganje in razvedrilo, molitev in trgovina. Kot verska in posvetna, politična in ekonomska, individualna in kolektivna, erotična in puritanska, narejena iz užitka in sovraštva do sebe, vseprisotna in obenem umetna je glasba, tako kot vse umetnosti, v središču sveta natanko zato, ker je zunaj njega (Baudrillard v Attali 2008, 15). Glasbenik vedno igra dvojno vlogo, na eni strani kot *musicus* in *cantor*, na drugi strani pa kot poustvarjalec in prerok. Kot izključeni na svet gleda s kritičnim pogledom, sicer pa se postavi za njegovega kronista kot odmev njegovih najglobljih vrednot. Govori o svetu in proti njemu, zato je odličnejši od drugih, ločen, čaščen in strašljiv. Tudi ko je priznan, še vedno ostaja nevaren, subverziven, vznemirjajoč, osvobajajoč. Njegove zgodovine ni mogoče ločevati od zgodovine nadzorovanja in zatiranja. Vsak glasbenik kod je ukoreninjen v ideologijah in tehnologijah določene dobe, obenem pa jih proizvaja. Tako Bach kot Marley navajata na posamezen ideološki sistem (Attali 2008, 16).

Ni oblasti brez nadzora nad hrupom, brez kodnega sistema za analiziranje, zaznamovanje, omejevanje, dresiranje, zatiranje, kanaliziranje. Tudi svobode ni brez glasbe, ki spodbuja k preseganju samega sebe in drugih, seganju onkraj norm in pravil, k ustvarjanju. Zato sta hrup

in njegovo nasprotje lahko instrumenta in vir upora proti oblasti. Vsaka glasba, vsaka organizacija zvokov tvori sredstvo krhanja ali utrjevanja skupnosti. Vsaka oblast je preko hrupa in glasbe povezana s svojimi subjekti. Že teoretiki totalitarizma so hoteli za gospodarja prihraniti monopol nad oddajanjem in poslušanjem hrupa, poskušali so prepovedati izražanje lepega, saj so vedeli, da nakazuje in podpira zahtevo po resničnem. Zatiranje regionalne glasbe, ki ga je izvajala francoska monarhija, ostarkizem belih financerjev nad črnimi glasbeniki, obsedenost z mirno in nacionalno glasbo pri sovjetih in sistematično nezaupanje do improvizacije, vse te poteze razkrivajo enak strah pred tujim, drugačnim in izmikajočim se nadzoru.

Ker je vedeti vse fantazma oblastnikov in zabeležiti vse fantazma policije, so tehnike izsiljevanja in tehnologije beleženja hrupa od spovednice prek mučenja in telefonskega prisluškovanja do gonje po internetu osnova vseh zgodovinskih oblasti in tudi sedanje. Tudi v ameriški administraciji je v času hladne vojne vladala množična histerija. Pomislek, da bi subjekt, kot je bil John Lennon, lahko resno ogrozil ZDA kot največjo svetovno imperialistično nacijo, je na prvi pogled radikalen. Vendar če predstavljeni temi dodamo element strahu pred izgubo volitev Nixonove administracije, potem si problem zlahka lahko razložimo. Oblast je Lennona označila za grožnjo sistemu, za tujca, ki je v državi nezaželen, upornika, ki ga je potrebno utišati, komunista, ki ga je potrebno izgnati, umetnika, ki ga je potrebno ignorirati. Vzrokov je seveda več. Le-ti predstavljajo ključne ugotovitve našega dela.

Lennonova prisotnost v popularni kulturi je bila ogromna. S pomočjo medijev je gradil javno podobo "mirovniškega subjekta", s katerim je vplival na individuume. Mediji so mu služili kot glavni instrument, vzvod, s katerim je lahko realiziral svoje mirovniške prakse, kot ovekovečenje sleherne izjave, ki jo je množica sprejela za svojo. Pomenili so mu začetek moderne, medijsko podprte, koncertne, protestniške kampanje proti ponovni izvolitvi predsednika Nixona in republikanske stranke. Lahko bi celo govorili o dvojnem vplivu, po eni strani na takratne aktiviste, po drugi pa so sporočila o človeški skupnosti, ljubezni, miru zagotovo imela vpliv na širše občinstvo. Bila so grozilni glas za tiste, ki so hoteli slišati *Battle Hymn of the Republic*, in ki so mislili, da je vojna nujna in pravilna odločitev in spodbudna za tiste, ki jih politične teme niso zanimale. Posamezniki so se zlahka "interpelirali" v mirovniško držo, ki jo je zastopal Lennon. Širša množica mladih je sprejela njegove slogane in ponotranjila ideologijo mirovništva. To smo pokazali s primeri, ko je množica uporabljala njegove slogane ali dele pesmi pri protestnih shodih. Gre za konkretne prakse, skozi katere se realizira ideologija. Tukaj se moramo za hip ustaviti. Ameriška družba je bila v tem obdobju

zagotovo na prehodu. Prišlo je do preloma tehnokratskih vrednot in militaristične ideologije, k čemer so prispevala družbena gibanja iz 50. in 60. let, ki jih nekatere informativno omenjamo zgoraj. Mladi so iskali ideje in pozicijo, s katero bi lahko izpeljali "revolucijo do konca". Hoteli so odstop ameriške vlade in konec vietnamske vojne. Vse to je v tistem trenutku posebej John Lennon. Bil je karizmatični idejni vodja, ki je svoje intelektualno ozadje krepil z jasnimi, usmerjenimi argumenti. S svojo kritično distanco je bil zelo blizu teorijam nove levice, kontrakulture in družbenim gibanjem tistega časa. Po drugi strani pa je z mirovniško ideologijo nenasilne revolucije oblikoval samosvojo politično držo. Povezoval se je s ključnimi političnimi aktivisti tistega časa, izražal idejno in materialno podporo revolucionarnim političnim strankam, neposredno kritiziral ameriško vlado, predsednika Nixona in vojno v Vietnamu, vodil antipropagando republikanske predsedniške kampanje leta 1972, širil mirovniška načela ... Vse to so konkretni dogodki, ki se skrivajo za oznako Johna Lennona, političnega aktivista. V tem odstavku smo zadovoljili cilj našega dela in pokazali nezanemarljiv vpliv Johna Lennona na družbene in politične razmere v predvolilnem času. Nesporno je spodbudil negotovost in dokončno omajal stabilnost "histerične", vladajoče, politične elite, čeprav ni neposredno spremenil poteka volitev.

Vendar se na tej točki naš primer ne konča. Skušali bomo podrobneje analizirati reakcijo oblasti in s tem odgovoriti na naše raziskovalno vprašanje. Prvi ideološki aparat države, s katerim Lennon "opravi" že v začetni instanci, je cerkev. S svojo izjavo o popularnosti se distancira in prvič opredeli za uporni subjekt. Politični, pravni, verski ideološki aparati države odpovejo, ko se Lennon javno pridruži "revoluciji", ko se javno opredeli proti vojni in javno, poimensko določi sovražnike konstruktivnemu miru. Celoten politični ideološki aparat države je deloval pod pretvezo, razloženo skozi Althusserja, "navidezno očitnostjo". Totalnost ideologije tehnokratskega imperativa zajema in usmerja vse oblike človeškega delovanja. Taka država s svojimi ideološkimi in represivnimi aparati uveljavlja "očitnost o človekovih pravicah", ki pravi, da je vsak individuum svoboden in si v politiki izbere svoje ideje in svoj tabor. Taka očitnost se po Althusserju (2000, 121) izkaže kot prevara, ki kaže, da je vsaka politika politika vladajočega razreda. Priznana, dokler je del vladajoče ideologije. Na take očitnosti pa je Lennon naletel povsod, ker se le-te med sabo povezujejo in sklicujejo druga na drugo. Očitnosti kulturne, pravne, moralne, politične ideologije se zrcalijo druga v drugi.

Poglejmo, kako se odzove država. Dokler je John Lennon pel o ljubezni in mladosti, so ga pustili pri miru. Ko je svojo ideologijo izražal preko medijske prisotnosti, s protesti, glasbenim, umetniškim opusom in povezovanjem z ostalimi "nevarnimi" subjekti, je sprožil val represivnih mehanizmov, ki so od cenzure, javne kritike, preko zasledovanja,

prisluškovanja agentov FBI vodile do odločbe o izgonu iz države. Država, v kateri zatajijo z ideološkimi aparati, mora uporabiti represivne mehanizme. Na tej točki ne gre več za boj ideologije proti ideologiji, ampak se v primeru udejanja boj represije proti ideologiji. Da je bila gonja proti Lennonu relevantna samo v predvolilnem obdobju oz. samo do odstopa predsednika Nixona kot posledica popolne blamaže njegovega esteblišmenta v aferi Watergate dve leti po volitvah 1974, kaže seveda na resnost situacije in strah oblasti, ki se je zavedala izrednega vpliva na množico, predvsem na mlade, ki predstavljali pomembno volilno telo.

Kot lahko razberemo iz primera, je vsaka politična ideologija del vladajoče ideologije in tako funkcionira kot skupnost različnih ideologij (pravne, religiozne, moralne, družinske ...). Vsi državni mehanizmi so ji podrejeni in delujejo za njo. Nesmiselno bi bilo trditi, da Lennon in drugi politični aktivisti tistega časa niso zastopali pozicije. Tudi mirovništvo, kontrakultura in nova levica se konstruirajo na podlagi ideologije, ki ima prav tako vlogo cementa, ki interesno, družbeno skupino poenoti v mišljenju in praksah (Althusser 2000, 125). Sklepamo dalje, da tudi Lennonova ideologija interpelira individuume v subjekte, kot pravi avtor, subjekte – borce. Tudi ta ideologija ne usmerja posameznikov nič manj, kot katera koli druga ideologija.

Obama obravnavanima ideologijama je skupno, da se ne porajata v ideoloških aparatih države kot takih, ampak izhajata iz družbenih razredov, ki so zapleteni v razredni boj. Izhajata iz njihovih eksistenčnih razmer, praks in izkušenj boja. Glavna razlika obstaja v samih pogojih eksistence. Eksistenčni pogoji, produktivne, politične prakse in oblike kontrakture, mirovništva in nove levice se razlikujejo in nimajo nič skupnega z eksistenčnimi pogoji, ekonomskimi, političnimi praksami in oblikami kapitalističnega in imperialističnega razrednega boja. Antagonistični ideologiji sta torej neenaki, kar pomeni, da je ideologija kontrakture, mirovništva, nove levice in Johna Lennona povsem suverena, kritična in revolucionarna ideologija, ki se naslanja na druge vrednote kot tehnokratska ideologija v ZDA.

Velika tema znotraj zgodbe o Lennonu ostaja zloraba moči Bele hiše, še posebej deportacije aktivistov in kritikov predsednika. Vprašanje, ki se poraja na vseh koncih sveta je, kaj lahko storimo, kako se lahko borimo proti podobnim zlorabam oblasti in moči, ki je z njo povezana. Nekateri bodo rekli, da potrebujemo novega Johna Lennona, ki bo vodil boj, vendar je Lennon sam podal najboljši odgovor na to vprašanje. Značilno zanj ga je izrazil v pesmi *Power to the people (Moč ljudem)*. Edina rešitev proti zlorabi moči na vrhu je utrditev

demokracije na njenem dnu. Mobilizacija množic, ki se lahko borijo za svoje pravice, vključno s pravicami za nedržavljanke. Čeprav je bil John Lennon eden najpopularnejših ljudi na svetu tistega časa, s skoraj neomejenimi finančnimi sredstvi, je potreboval veliko pomoči, da se je lahko boril proti represiji takratne oblasti. Upamo si trditi, da smo s tem delom njegovo ime, politično aktivnost in umetniško zapuščino osvetlili z drugačnega, novega zornega kota. Po 40. letih od njegovega delovanja so se v ZDA zgodili odločilni družbeno politični premiki, na katere je zagotovo vplival tudi John Lennon. Z našega aspekta lahko trdimo, da posebej nasprotje ideji patriotizma in cenzure in še danes predstavlja sinonim za politični aktivizem, propagando miru in vero v boljšo prihodnost.

6 LITERATURA

Althusser, Louis. 2000. *Izbrani spisi*. Ljubljana: *cf.

Attali, Jacques. 2008. *Hrup*. Ljubljana: Maska.

Dolar, Mladen, ur. 2007. *Althusser*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Donk, Wim van de. 2004. *Cyberprotest: new media, citizens, and social movements*. London, New York: Routledge.

Fink-Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Fink-Hafner, Danica in Damjan Lajh, ur. 2002. *Analiza Politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Goldberg, Robert A. 1991. *Grassroots Resistance: Social Movements in Twentieth Century America*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Goldstone, Jack A. 2003. *States, parties, and social movements*. Oxford [etc.]: Cambridge University Press.

Harris, Jessica Christina. 2000. Revolutionary Black Nationalism: The Black Panther Party. *Journal of Negro History* 85 (3): 162–174. Dostopno prek: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=5001809023> (19. maj 2009).

Huxley, Aldous. 2008. *Mirovništvo in filozofija*. Maribor: Subkulturni azil.

John Lennon – FBI files. Dostopno prek: <http://www.lennonfbifiles.com/> (15. april 2009).

John Lennon. Dostopno prek: <http://www.johnlennon.com/site.html> (15. april 2009).

Leaf, David in John Scheinfeld. 2006. *The U.S vs. John Lennon*. Santa Monica: Lions Gate Entertainment.

Marcuse, Herbert. 1964. *One dimensional man: studies in the ideology of advanced industrial society*. London: Routledge & K. Paul.

Marcuse, Herbert. 1969. *Kraj utopije – esej o osloboćenju*. Rjeka: Rječka tiskara.

Offe, Claus. 1987. *Nova družbena gibanja: izziv mejam institucionalne politike*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Rizman, Rudi in Mitja Maruško, ur. 1986. *Antologija anarhizma*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS, Knjižnica revolucionarne teorije.

Roszak, Theodore. 1987. *Kontrakultura: razmatranja o tehnokratskom društvu i njegovoj mladenačkoj opoziciji*. Zagreb: Naprijed.

Rousseau, Jean-Jacques. 1999. *Esej o izvoru jezikov, v katerem se govori o melodiji in glasbenem posnemanju*. Ljubljana: Krtina.

Saint-Jean-Polin, Christiane. 1999. *Kontrakultura: Sjedinjene Američke Države, šezdesete godine: rađanje novih utopija*. Beograd: Clio.

Skušek-Močnik, Zoja, ur. 1980. *Ideologija in estetski učinek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Stanković, Peter. 2006. *Politike popa: Uvod v kulturne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Tavzes, Miloš in Gregor Adelešič, ur. 2002. *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

The Beatles. Dostopno prek: <http://www.thebeatles.com/> (18. april 2009).

Weiner, Jon. 1999. *Gimme some truth*. Los Angeles, California: University of California Press.

Wikipedia, The Free Encyclopedia. 2009a. *Vietnam War*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Vietnam_War (10.marec 2009).

--- 2009b. *Beat Generation*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Beat_generation (7. maj 2009).

--- 2009c. *Ahimsa*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Ahimsa> (7. maj 2009).

--- 2009č. *Black Panther Party*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Black_panthers (13. maj 2009).

--- 2009d. *Youth International Party*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Yippies> (14. maj 2009).

- 2009e. *Beatlemania*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Beatlemania> (14. maj 2009).
- 2009f. *Bible Belt*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Bible_Belt (14. maj 2009).
- 2009g. *Flower Power*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Flower_power (17. maj 2009).
- 2009h. *Bobby Seale*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Bobby_Seale (21. maj 2009).
- 2009i. *John Lennon*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/John_lennon (21. maj 2009).
- 2009j. *WGTV*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/WGTV> (21. maj 2009).
- 2009k. *Federal Communications Commission*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Communications_Commission (21. maj 2009).
- 2009l. *J. Edgar Hoover*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/J._Edgar_Hoover (12. junij 2009).
- 2009m. *John Sinclair*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/John_Sinclair_%28poet%29 (14. Junij 2009).
- 2009n. *Manzanar*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Manzanar> (19. junij 2009).
- 2009u. *Charlie Chaplin*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_Chaplin (19. junij 2009).

Wilson, James Q. 1995. *Political organizations*. Princeton: Princeton University Press.